

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA

GODIŠTE 94

LISTOPAD
2002
10

IZDAVAČ:

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
KOZARČEVA 22, 10000 ZAGREB

TEL./FAX. 01/48 24 142

TEL. 01/48 23 624

E-MAIL: HPS@ZG.TEL.HR

WWW: HPS.INET.HR

E-MAIL UREDNIŠTVA:

HRVATSKI.PLANINAR@VIP.HR

WWW: HPS.INET.HR/HP

UREDNIK:

ALAN ČAPLAR

Sv. MATEJA 7, 10010 ZAGREB

TEL. 091/51 41 740

TEL./FAX. 01/66 88 512

E-MAIL: CAPLAR@VIP.HR

UREDNIČKI ODBOR:

DR. BORISLAV ALERAJ

DARKO BERLJAK

DR. SREĆKO BOŽIČEVIC

VLADO BOŽIĆ

TOMISLAV ČANIĆ

MLADEN FLIĆ

ZDENKO KRISTIJAN

PROF. KRUNOSLAV MIŁAS

PROF. DR. ŽELJKO POLJAK

TISAK:

»EKOLOŠKI GLASNIK«

DONJA LOMNICA

Listopad 2002
October 2002

Broj 10
Number 10

Godište 94
Volume 94

SADRŽAJ

Željko Poljak	Tragom F. Petrarce na Mount Ventoux	273
Branka Lucarić	Elbrus - bijelo bespuće	276
Branko Meštrić	Drveničke stine	279
Vlatko Oštřic	Stari grad Badanj i vrh Drenin	281
Sunčica Ćiško	Iz Ozlja na Vodenicu	284
Zdenko Kristijan	Novi dnevnički planinarskih obilaznica	286
	Planinarski domovi, kuće i skloništa, foto: D. Bajs ..	288
Vlado Prpić	Još jedan velebitski botanički vrt	290
Mira Šincek	Prijatelju, što će ti cvijeće s planine? 291	
Jelena Koščak	Pogled s Risnjaka ne može se izbrisati iz sjećanja ..	293
	Pisma čitatelja	294
	Planinarski tisak	296
	Planinarske kuće i putevi	298
	Tko je što u hrvatskom planinarstvu: Juraj Filipčić ..	300
	Speleologija	301
	Vijesti	302

**Slika na naslovnici:
Klek u jesenskom ruhu, foto: Tomislav Marković**

- ČASOPIS izlazi u 10 brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz, te za studeni i prosinac kao dvobroj). Prvi broj izšao je 1. lipnja 1898. kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1919. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom »Naše planine«.
- PRETPLATA za 2002. godinu je 120 kuna (za inozemstvo 32 eura). Preplata se uplaćuje na žiro-račun izdavača 2360000-1101495742, pri čemu na uplatnicu u rubrici »Posiv na broj« obavezno treba upisati svoj pretplatnički broj koji se nalazi na naljepnici uz adresu na omotu časopisa. Preplata za inozemstvo (32 eura) uplaćuje se na račun SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236, na isti način.
- NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za preplatu, trebaju se pismom, telefonom, faxom ili e-mailom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom ćemo im poslati uplatnicu i brojeve izšle od početka godine, a zatim će svaki mjesec na svoju adresu primati primjerak časopisa.
- SURADNJA: Prilozi se mogu slati poštom, na disketi ili putem e-maila. Krajnji rok za primitak priloga je 1. dan u prethodnom mjesecu (za dvobroje dva tjedna kasnije). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i obrade teksta**, posebno za duže priloge. **Prednost imaju** prilozi popraćeni što boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili disketi). Snimke digitalnom kamerom treba poslati kakvi jesu, a skenirane slike treba pripremiti u rezoluciji od 300 dpi. Svi primljeni materijali se na zahtjev vraćaju autorima. Za detaljnije upute obratite se uredniku.

TRAGOM FRANCESCA PETRARCE NA MOUNT VENTOUX

Tour de France na planinarski način

prof. dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Ocem suvremenog planinarstva smatra se talijanski renesansni književnik Francesco Petrarca (1304-1374). Prije sedam stoljeća, u proljeće 1336. u vrijeme dok je živio u francuskom gradiću Vaucluseu, popeo se sa svojim bratom Gerardom na 1909 metara visoki Mont Ventoux u Provansi i, oduševljen vidikom, 20. travnja opisao uspon u pismu svojim poznanicima (Epistole familiares, IV, 1). Bio je to prvi poznati uspon u planinu isključivo radi osobnog zadovoljstva pa se zato taj dan može smatrati rođendanom planinarstva.

Ventoux je tada bio nepoznata planina i Petrarka, prvi »moderni« intelektualac, opisao je zanosnim riječima radost otkrića i planinske prirodne ljepote »u kojima je doživio duhovno uznošenje prema božanskim visinama«. Evo nekoliko njegovih riječi: *»Najprije me prijateljski dirnuo čist i fin lahor koji nikada ranije ne očutjeh, kao i slobodnije i prostranije lutanje pogledom. Ostadoh zapanjen, kao ukopan, od toga neobičnog zraka i prostranog prizora. Pogledah oko sebe, oblaci pod nogama... zatim pogledah prema Italiji, kamo teži moja duša, evo Alpa prekrivenih ledom i snijegom... učiniše mi se tako blizu, a bijahu tako daleko.«*

Pa kako je na tom vrhu danas, sedam stoljeća poslije Petrarke?

Mjesec srpanj 2002. godine posvetio sam obilasku Francuske, njezinih gradova i planina. Budući da francuske Alpe i Pireneje poznam otprije, krenuo sam da obiđem ono što je između njih. Zato sam brzo ostavio Chamonix i preko Grenoblea krenuo u unutrašnjost zemlje. Prvi mi je cilj bio Mont Ventoux. Namjeravao sam se uspeti na taj vrh na sam Petrarkin rođendan, te tako odati počast duhovnom preteči današnjeg planinarstva. Za razliku od njegova prijatelja Dantea,

koji u svojoj Božanskoj komediji opisuje kako se spuštao duboko pod zemlju, tako da ga speleolozi smiju smatrati svojim pretečom, Petrarka je, naprotiv, stremio visinama. Na uspon je krenuo preko staroga grada Carpentrasa, pa zato i ja tamo krenem - u zao čas jer su ceste bile blokirane!

Upravo se odigravala četvrnaesta, možda najteža dionica tradicionalnoga godišnjeg biciklističkog natjecanja Tour de France. Dionica Lodere - Mont Ventoux dugačka je 221 kilometar, a završava na samom vrhu »provansalskog diva« Mount Ventouxa, visokog 1909 metara (neki pišu da je visok 1912 m). Dana 21. srpnja krenule pre-

U biciklističkom društvu na vrhu Mont Ventouxa

ma vrhu rijeke izletnika iz svih okolnih mesta. U planinu je nagnulo, kako je pisalo idući dan u novinama, više od dvadeset tisuća ljudi koji su htjeli na vrhu dočekati i bodriti svoje biciklističke ljubimce.

Nama planinarima se čude zašto se mučimo po planinskim uzbrdnicama kad nas za to nitko ne plaća, no to je prava sitnica prema naporima što ih podnesu 162 biciklista na Tour de France: gotovo 2000 metara uspona na dvadeset kilometara, u jednom jedinom danu, i to u punom trku. Fanatizam i mazohizam istovremeno?

Mislio sam se na Ventoux uspeti dokle se može automobilom, pa dalje na vrh pješice, ali policajci automobile ne propuštaju. Ne koristi uvjerenje da sam radi toga prevalio tisuću kilometara i da sam prestari za pješački uspon - danas cestom smiju samo pješaci i biciklisti. I onda mi se nasmiješi sreća u obliku tuđe nesreće.

Jednom natjecatelju, i to baš Francuzu, dežurna liječnička ekipa nije mogla zaustaviti krvarjenje iz nosa, a kako ja kao otorinolaringolog uvihek u svojoj maloj apoteci nosim i bočicu nafazolina, ponudim svoju pomoć. Posljedica je bila da je Richard Virenque, tako se zvao taj nesretni francuski biciklist, mogao krenuti na uspon, i da su mene uzeli u kola sanitetske ekipe, neka im se

Francesco Petrarca

nadem pri ruci, zlu ne trebalo. Izvrsno, bar ne trebam riskirati po zavojitoj brdskoj cesti niti trošiti benzina. No, najbolje je od svega bilo što su mi kolege dopustili da u njihova kola ukracam i svoj bicikl - stari, olinjali, sklopivi poni - i tako se na cilju, na samom vrhu Ventouxa, na sveopće čuđenje našao među natjecateljima jedan 75-godišnjak s biciklom koji je bio sve samo ne sportski.

Najljepše je od svega bilo to da je moj »pacijent« na cilj ove etape stigao prvi i, na opću

radost tisuća prisutnih Francuza, prestigao opasnog rivala Lancea Armstronga iz SAD-a. Na cilju me Virenque sa smiješkom pozdravi i tako se nađem u pravoj košnici sportaša, novinara i fotografa. TV-snimatelji su se za mene zanimali gotovo toliko koliko i za natjecatelje, a novinari me intervjuirali i muku mučili s mojim francuskim jezikom koji se sastojao uglavnom od infinitiva i nominativa. Čudili su se dvostrukom - oldtajmerskom biciklu i oldtajmerskom vozaču, te vjerojatno mislili da sam neka atrakcija predviđena današnjim programom. Priznajem, zatajio sam da se na vrh nisam uspeo pedalama niti sa svojih otprilike četvrt konjske snage nego automobilom od stotinu konja.

Dan je, bar za mene, završio veličanstvenim finalom: preko dvadeset kilometara čistoga spusta biciklom po dobroj asfaltnoj cesti, a kroz špalir od tisuća sportskih navijača. Pravi cirkus, ali i jedinstven doživljaj u životu!

No, red je da kažem i nekoliko riječi o Mont Ventouxu. Zapravo je to prilično dosadna i glomazna planina, siromašna oblicima. Bila bi čak i ružna da je nisu još u 19. stoljeću pošumili lijepom crnogoričnom šumom. Imala raznoliku floru, počevši od mediteranske lavande na podnožju pa do subalpske oko vrha. UNESCO ju je 1990. proglašio svjetskim rezervatom biosfere i tako

Štapovi uz planinarsku stazu umjesto markacija

foto: Željko Poljak

se našla u društvu s našim Velebitom. Sam vrh je gol, nalik pustinji, i bjelasa se od kamena vapnenca. Na njemu je pravi mali gradić koji se sastoji od opservatorija (podignut je 1882. godine), radara i jednog nebodera na čijem se vrhu nalazi TV-odašiljač. Planinarske kuće (ovdje se nazivaju chalet) nalaze se okolo po malim visoravnima, na visini od oko 1500 metara, i zimi su popularna skijaška središta (npr. chalet Reynaud, 6 km ispod vrha). Preko Ventouxa vodi nekoliko pješačkih obilaznica, među njima i Grand Randonée (franc. Velika obilaznica) br. 4 i 9 koje križaju pola Francuske. Usput treba spomenuti da vjerojatno ni u jednoj zemlji na svijetu nema toliko obilaznica. Srećete ih gotovo na svakom koraku i vrlo su popularne - Francuska je doista zemlja obilaznica!

Vidik s Ventouxa je veličanstven. Ako je zrak čist proteže se od Alpa do Pireneja, kako je to zadivljeno zabilježio još Petranka, ali takvi su dani očito vrlo rijetki. Ventoux je od davnina zloglasan zbog jakih vjetrova, pa mu odatle možda i ime. Po jednoj teoriji ime je nastalo od francuske riječi vent (vjetar), po drugoj od keltske riječi koja u prijevodu znači »snježni vrh«, a po trećoj od imena Ventur kako se prije dva milenija zvalo tamošnje brdsko božanstvo.

Savjet budućim posjetiteljima: uspon automobilom najbolje je poduzeti s istočne strane planine, iz mjesta koje se zove Malaucene. Odатle vodi na vrh dobra široka, panoramska planinska cesta od 22 kilometra prilično blagog nagiba. Malaucene se može naći samo na boljim autokartama, a zanimljivo je da se tako zove i najviši vrh Sierra Nevada u Španjolskoj (Mulhacen), tisuću kilometara zračne linije daleko.

I, kad smo već tu, zar ne bi bio propust ne posjetiti Fontaine-de-Vaucluse, u kojem je Petranka - »slavuj iz Vauclusea« - proveo dobar dio života i odatle poduzimao svoje uspone. Mjesto se nalazi u predivnom kraju, a i sam gradić je čaroban kutak. Iz središta vodi zanimljiva turistička staza od nekih 800 metara dolinom rječice Sorge, uz koju se nalazi nekoliko zanimljivih atrakcija. Najprije prolazimo mimo goleme stare suknare fotočare, danas uređene poput muzeja, zatim mimo ulaza u špilju u kojoj se može posjetiti podzemna rijeka, a na kraju je misteriozni

Izvor Vaucluse

foto: Željko Poljak

izvor Vaucluse (talijanski Val chiusa, zatvorena dolina), koji je glorificirao još stari Petranka. Izvor ima oblik jezerca koje se nalazi u polušpilji pod 200 metara visokom stijenom i ovjekovječen je u geološkoj znanosti jer se po njemu nazivaju slični izvori »vokliško vrelo«, npr. izvori naše Une, Kupe ili Kamačnika.

Na povratku u središte posjetit ćemo zgradu s malim Petrankinim muzejom podno srednjovjekovne gradine te obilazak završiti na središnjem trgu gdje se pod sjenovitim stablima nalazi kameni obelisk. Natpis na njemu upozorava da je ovdje živio jedan od prvaka svjetske književnosti u vrijeme kad je pisao glasovite ljubavne pjesme posvećene tajanstvenoj ljepotici Lauri i planinarske putopise.

Adieu, Ventoux, idemo dalje jer me čekaju još mnogo vrhovi - Grand Ballon u Vogezima, Mont Lozere u Sevenima, Puy de Sancy u centralnom masivu i njegova mnogobrojna vulkanska braća. No, o njima možda nekom drugom prilikom.

ELBRUS - BIJELO BESPUĆE

BRANKA LUCARIĆ, Zagreb

Iz Zagreba za München krenuli smo u 8 sati navečer, kušetom, šestoro nas. U tom društvu, jedina sam žena i najstarija među muškardinima. Raspon godina je od 29 do 60. U Münchenu na aerodromu priključuje nam se Slovenac, kliče se Miha, opremljen da se smrzneš: nosi skije i tkozna što sve ne. Mislimo si kako će s tolikim teretom proći čekiranje u zračnoj luci. Znamo da su Rusi striktni (20 kg i ništa više), pa još prije čekiranja važemo i preraspoređujemo teret. Sve za 5, prolazimo.

Nestvarni kavkaski prizori

padnjačke živce. U svakom slučaju, nešto što je trebalo doživjeti, jer ne znam ima li toga još i na filmu (možda iz vremena nijemog filma).

Da se razumijemo, riječ je o 150-ak putnika prisjelih u jednom danu. Svi odmah kreću prema »pass kontroli« i nitko ne obraća pažnju na ljbaznog konobara iz susjedne prostorije koji nam govori da nam je udobnije sjediti u čekaonici (inače jedini prostor sa stolcima, koji smo prepoznali u pravom smislu tek u višesatnom čekanju na odlasku). Kad smo nakon barem jednosatnog čekanja pred »šalterima« shvatili da je čovjek pametno zborio i da smo ipak mogli sjesti, počele su se događati opet neke zanimljivosti. Naime, u međuvremenu su manuelci izbacili naše stvari iz aviona u kamion. Kiša je pala taman toliko da razmekša višegodišnje blato na platformi kamiona na koju su ubacili prtljagu. Sve se to opet ručno iskrcavalo u jedan magazin - srećom kroz ostakljenu stijenu mogli smo se uvjeriti da su naše transportne vreće, primjetno blatnjave, ipak stigle. Promatramo sretnike koji su valjda već prije bili u toj pro-

ceduri pa su među prvima »prošli« po prtljagu. Gazeći između šarenih švercerskih torbi, kovčega različitih veličina i oblika, ruksaka i transportnih vreća nije lako pronaći svoju prtljagu. Drug Salim, Mustafa ili kako se već zove (to je muslimanski dio Rusije) mora još usporediti tiket na avio-karti i naljepnicu na prtljagi i onda možeš ići. Jasno da to ne ide brzo. A kamo nam se pak žuri, osim što je pred nama još 300-tinjak km tkozna-kakve ceste do prvog smještaja.

Kad smo se dobro namučili da ispunimo nekakav formular (deda, baba, prsten, lančić, lova)

Zbog vremenske razlike od 2 sata, za tri i pol sata smo na aerodromu Mineralny Vody u Rusiji. Minelany Vody su 3200 km ili 35 sati vožnje vla-kom udaljene od Moskve. Jednom tjedno Tupoljev 154 leti u oba smjera, dakle Mineralny Vody - München - Mineralny Vody, jedan dan u tjednu taj grad ima vezu za Istanbul i jedan dan za Moskvu. Sukladno tome, i aerodrom je spreman za prihvrat putnika: službenike kao da ih iznenadišto je avion uopće sletio pa sad eto moraju raditi. Sve se odvija sporo, slow motion, i odmah u startu dočekuje nas žestoka priprema za napete za-

naravno isključivo na ruskom i čirilici, pa možeš samo nagađati, i dograbili svoje transportne vreće, carinik je rekao da vođa puta treba sav naš novac popisati na jedan formular, a s ovim si... ne možemo ni to, jer smo prošli zonu s finim zahodom. No, po svemu ispada da smo posljednji obavili sve formalnosti, a onda počinje drama. Hrvati ne trebaju vizu za Rusiju, ali Slovenci trebaju! Slovenci ne trebaju za Ameriku, a Hrvati trebaju. Nismo sretni, jer se nitko ne bi htio naći u Mihinoj koži. Barem dva sata traju natezanja, pokušaji da ga nekako puste, zove se Ljubljana, Moskva, Zagreb, pokušavaju se podmititi službenici. Ništa. Mihu odvode, do dalnjeg mora ostati zatočenik u zračnoj luci.

Prva žičara sa 2600 metara

Početak uspona prema vrhu od zadnje postaje žičare

foto: Branka Lucarić

Detalje njegova boravka ćemo saznati poslije, uglavnom znamo da je i na zahod išao u pratnji, a da stvar bude gora, cijela priča se događa u petak poslije podne kad nigdje u svijetu nitko više ne radi, i on ostaje u tim uvjetima do ponедjeljka. Mobitelom smo u vezi s njim sve dok napokon u ponедjeljak prvim mogućim avionom nije odletio za Istanbul i poslijepodne se javio iz Ljubljane. Tek je tada počelo opuštanje, premda je ostao okus gorčine - zna se koji izazov Elbrus predstavlja ljubiteljima visokih brda - zna se kako se čovjek priprema financijski, kondicijski, psihički. Čovjek snuje, propis određuje...

Uslijedile su aklimatizacijske ture, jedna ljepša od druge. Sve se događa na visinama između 2600 metara, pansiona Logovo u kojem smo smješteni i okolnih vrhova koji sežu i preko 4000 metara. Jednu noć boravimo u »Green hotelu«, zapravo zelenoj zaravni pod ledenjakom, punoj šarenih šatora s penjačima iz cijelog svijeta. Simpatična užurbanost usred bespuća i druženja primjerena visinama.

Šestog dana krećemo s nužnim stvarima i vrećom klope za, nedaj Bože lošeg vremena, 3-4 dana. Prvi dio je krasna vožnja gondolom sa 2600 na 3000 metara, presjedanje i opet vožnja gondolom do 3500, a onda jednosedežnica do kontejnera Garabaši na 3800 m, »podno« Elbrusa. Vrijeme nam je više nego sklono i bez obzira na

foto: Branka Lucarić

Zajednička slika na vrhu

foto: Branka Lucarić

visinu, hoda se u majicama i kratkim hlačama, dakako uz maksimalnu zaštitu od sunca. Kontejner je vrhunski opremljen za smještaj na visini od 3800 m, odabir donesene hrane i maštovitost dobro uigrane i vrlo vedre ekipe na zavidnoj je razini. Visinski već dobro aklimatizirani, no još uvi-jek zapadnjačkim navikama opterećeni sudionici s pravom se pitaju: »Zašto nema piva ili ponude bilo kakvih napitaka kad je dostava moguća žičarom?«. Za lošeg vremena tu borave brojne penjačke ekipe i po nekoliko dana, da ne govorimo o turistima koji u tenisicama dođu »onjušiti« visinski zrak.

Cijelo sunčano poslijepodne je pred nama, Elbrus svojim vibrama nabija adrenalin, idemo mu barem malo bliže. Aklimatizacijska tura do kuće Prijut na 4200 m i poslije kraćeg odmora povratak do kontejnera. Elbrus nam bijelom kapom razderanih oblaka, tek toliko da skromno zasjeni svoju ljepotu, javlja da smo dobrodošli. Ne čekajući ratrak koji bi nam prevezao prtljagu, ujutro ponovno krećemo ubrdo (jasno je da se netko mora vratiti još jednom i donijeti zaboravljenu hranu). Nakon kraćeg odmora (nekima već sada primjetno treba i dulji), spremaju se u dolinu dva vodiča, jer takva je bila njihova odluka i dobrovoljac Heć. Ostala trojica mirno ostaju ležati. Solidarnost na djelu? Gdje toga još ima? Moju pomoć su odbili. Ipak sam se našla u društvu nekolicine kavalira koji to ostaju i u planini!

Smještaj je super, imamo plinski štednjak, topi se snijeg za čaj i kuhanje. Družimo se s Rusima iz Sočija. Svi planiramo iskoristiti dobro vrijeme i odmah u noći krenuti na vrh. Ustajemo u 1 i pol i nakon laganog doručka, krećemo.

Nebo bez oblačka, osuto tisućama zvijezda. Bez većih poteškoća stižemo za dva sata na 4800 metara, nadomak lakšem dijelu puta, kada iznenada počinje snježna mečava. Jak vjetar ubrzano donosi sablasno dozivanje upomoć. Pridružuju nam se dva Slovaka, naši mobitelom pokušavaju alarmirati policiju i domaću GSS. Odustajemo od uspona i u cik zore se zavlačimo u vreće.

Cijelo jutro turobna atmosfera, svi smo još u šoku. Doznamo da je stradao dvadesetpetogodišnjak iz Sočija. Kako? Glupo! Planina je uzela svoj danak. Nitko i nikada ne bi ju smio podcijeniti. Vrijeme je opet krasno, kao da se ništa nije dogodilo. Krećemo ponovno usred noći. Iskusni ugadaju organizmu i zastajkuju kad treba. Druge nepoštivanje tog ritma košta prekomjerna zamora. I konačno, nakon osam sati uspona čestitanja, zagrljaji, suze radosnice na najvišem vrhu Europe, Elbrusu, 5642 m. Kavkaski 3 i 4 - tisućnjaci izviruju poput otoka u moru oblaka.

Na spustu nas opet hvata magla i snijeg, ali svi u komadu stižemo do kreveta, svak sa svojim, nemjerljivim zadovoljstvom. Sutradan se spuštamo u dolinu, na dva dana zaslužena odmora. Predstoji nam još nekoliko dana opuštena uživanja u dolini Adyrsu, većini više nije bitno hoće li se popeti na još koji 4-tisućnjak. Čudno je kako čovjek postaje objestan i nehotice se razmeće sa stotinama visinskih metara. Zapravo je svima pomalo dosta, brda neće pobjeći.

Dobro raspoloženi i nakon više od dva tjedna druženja, vraćamo se u civilizaciju. Neki s čudesnom željom u duši da se opet napoje mirom koji ulijeva pogled pun strahopštovanja prema divljim i djevičanskim kavkaskim vrhovima.

DRVENIČKE STINE

BRANKO MEŠTRIĆ, Zagreb

Gotovo svako naselje na dalmatinskoj obali ima od davnina ugodane puteve u svoje zaleđe, kojima su pastiri gonili svoja stada u hladniju i plodniju Zagoru, seljaci obrađivali poneku njivu, a svi skupa razmjenjivali plodove svoga rada s ljudima s one strane gore. Takvu stazu ima i malo mjesto Drvenik, koje je s obronaka planine sišlo u dvije vale na obali, a danas je uglavnom poznato kao trajektna luka za Sućuraj na Hvaru. Ta staza kreće iz starog sela (oko 260 m) i vrlo strmo savladava 400 m visine uz atraktivnu i naizgled nesavladivu stijenu, a dalje nastavlja za Kokorić odnosno za Vrgorac.

Kada je PD »Šumar« krenulo uređivati turističku stazu, kao dio upotpunjavanja turističke

Stijene nad Drvenikom

foto: Branko Meštrić

ponude šumarskog hotela Quercus, nismo još ni razmišljali o planinarskoj stazi. No već prvi uspon po još zarasloj stazi do prijevoja, otvorio je, osim izuzetna pogleda, i tu zamisao. Kako nemaobilježena uspona s obale na izazivajući hrbat Biokova ili Rilić-planine od Kotišine pa sve do Gradca, imamo u Drveniku hotel koji može zainteresiranim pružiti podršku u davanju uputa, karata ili budućih žigova, a nerijetko se događa da planinari imaju »višak« vremena dok čekaju trajekt za Hvar ili Korčulu, zaključili smo da bi bila šteta ne iskoristiti već postojeću izuzetno dobru stazu.

Već krajem svibnja, niti deset dana po tom usponu, otvorili smo novu planinarsko-turističku stazu Drveničke stine, u međuvremenu raskrčene, stručno markirane,

Nezaboravan pogled s planine na more

foto: Branko Meštrić

Detalj s uređenog uspona

foto: Branko Meštrić

snimljene GPS-om i kartirane. Naravno, i planinarski proširene jer sada osim uspona na prijevoj obilježena su i dva nimalo turistička kraka po samom rubu provaljile na istaknute vrhove - lijevo na Sokolić (788 m) i desno na Krive Toke (739 m). Velika karta izložena je na recepciji hotela Quercus (kopija se može skinuti s naših stranica na Internetu).

Da bi izbjegli probleme sa lokalnim stanovništvom početak staze smo postavili kod izvora u Selu. Pristup je

cestom 50 m od petlje Drvenik (autobusna stаница - pristup trajektu) prema Splitu. Asfaltnom cestom valja 3 km uzbrdo (1 h pješice) do groblja, pa još 300 m uzbrdo do kapelice i izvora (mogućnost parkiranja - voda izvrsna). Desnim ogrankom puta valja još cca 50 m u selo i iza prve (srušene) kuće, slijedeći markaciju, na stazu pa uzbrdo cca 1 h do prijevoja. Usput se sa svakim zavojem otvaraju novi pogledi na Selo, Drvenik i sve širu okolicu. Na visini 400-450 m dohvatićemo se gornjeg ruba sipara i nekoliko istaknutih vidikovaca, koje ćemo svakako u budućnosti obraditi kao elemente poučne staze, zbog njihova botaničkog bogatstva.

Na prijevoju na 650 m kraj je turističke staze i neiskusnim posjetiteljima dalje se ne preporuča. Osim izuzetna pogleda na sve strane turisti još mogu posjetiti jedinstvenu spilju, djelom umjetnu, koja na kontinentalnu stranu ima ulaz, a na morskoj izlaz na »balkon« visoko iznad provalije. Spilju ćete pronaći podete li još 80 m obilježenom stazom prema Vrgorcu a potom desno prema rubu. Od spilje kreće zahtjevna planinarska staza

na Krive Toke (739 m). Uspon od 45 minuta neobilježenim kamenjarem između makije prema kontinentu i provalje prema moru, nagradit će vas sa još boljim pogledom na Zaostrog, Viter i Pelješki kanal.

Ako se ipak morate odlučiti samo za jedan uspon onda svakako preporučam Sokolić (788 m). Uspon od jedan i pol sat, djelomično obilježen, počinje odmah na prijevoju, i zahtijeva dosta umještosti veranja i preskakanja po stijenama, često i na vrlo malom prostoru između neprohodne makije i vrtoglave provalije - doslovno na rubu. Oprez prije svega. I pazite, prvi vrh nije Sokolić - do njega ima još pola sata.

Ovo bi bilo tek prvo izdanie Šumarske turističko-planinarske staze Drveničke stine. PD Šumar poziva sve namjernike, koji se nađu u Podbiokovlju sa par sati viška, da zastanu u Drveniku i vrlo brzo i pristupačno dohvate vidike, koji jesu niži od onih biokovskih, ali su zato znatno dohvatljiviji.

STARI GRAD BADANJ I VRH DRENIN

Planinarske zanimljivosti Vinodola

VLATKO OŠTRIĆ, Zagreb

Više puta vodio sam izlete u povijesni i zemljopisni prostor Vinodola - jedan od karakterističnih hrvatskih kulturnih pejzaža - i ponešto o tome napisao (»Planinarski zanimljive gradine povijesnog Vinodola«, HP 2/2001, 40-43). Jedna mi je gradina nedostajala - Badanj. Rekao sam društvu, prošle jeseni, da ćemo ga obuhvatiti na nekom drugom izletu. To sam i učinio, ove godine u ožujku.

NA BADANJ

Kad je naš vozač smjestio autobus na prostranom parkiralištu ispod vijadukta crikveničke obilaznice, znao sam da smo blizu građene šetnice prema Badnju. Prešli smo rječicu Dubračinu,

uočivši uz desnu obalu markiranu stazu Riječke transverzale za Grižane, i ušli u Vinodolsku ulicu. To je cesta koja povezuje središte Crikvenice kroz poprečni klanac Dubračine s vinodolskom dolinom. Svraćamo u kafić i slastičarnicu, a zatim, nešto sjevernije, nalazimo početak staze. Ona ima i svoje ime: »Ljubavna cesta«. Građena je, ujednačene je širine, lagano se uspinje oko dva kilometra. Ima klupa i preteže borova šuma. Kroz klanac teče Dubračina, proljetno bujna. S druge je strane padina krševitog brda. Preko ruba vire kuće starog, srednjovjekovnog naselja Kotora. Odatle su - nalazim u lektiri - dolazili prvi stonovnici buduće Crikvenice (npr. 1776.).

Pogled u unutrašnjost vinodolske doline otkriva dva drevna naselja: Grižane sa starim

gradom strmo iznad mjesta i Belgrad sa starinskom crkvom ispod stijena. Oba su se naselja, naime, ugnjezdila iznad doline, na unutarnjoj padini, ispod krševa i stijena.

Ugledali smo zidine Badnja i ušli u njihov krug, protkan svježim zelenilom. Na izbočini smo višeg brda s lijeve strane (ponešto sličan odnos kao između Samoborskog starog grada i brda Tepca). Zgodan je pogled na dolinu, na bujni tok Dubračine (kod Laszowskog nalazim i lijepi naziv Vinodolčica) koja dotječe negdje od drive-ničke okolice i baš pod Badnjem zaokreće u klanac prema moru. Važnost starog grada naglašava i zanimljiv podatak da je pod njega dopiralo more! Današnji je klanac prema Crikvenici bio morski zaljev, ili, prije, rukavac. Još 1860. godine prodiralo je more pod Badanj (Vinodolska knežija i morska kupališta. Sastavio Brozo Brozović, Zagreb 1983, 238-239, 263) i autor se, kaže, kao dječak tamo kupao.

O Badnju se malo znalo. Još Emilij Laszowski (Gorski kotar i Vinodol, Zagreb 1923) kaže da se o Badnju »baš ništa ne zna«. Pretpostavlja da se zvao, po starom naselju s druge strane klanca, Kotor. Novija literatura navodi da je bio kasno-antička (rimска) utvrda (4. st.). U srednjovjekovnom Vinodolu nije bio sjedište općine, ali je župski grad i značajna vojnička zaštita (napušten u 13. st., porušio ga potres 1321.).

Šetnica iznad Crikvenice

foto: Zoran Medvedović

Privlače mi pažnju obližnje staze. S naše »Ljubavne ceste« odvajaju se dvije dobre, građene staze, koso uzbrdo i ulijevo, a od Badnja još jedna vijuga uzbrdo, pa dijagonalno desno. Pratim je okom do ruba iznad kojeg viri borova šuma. Tu bi bio - gledam kartu koja mi je pri ruci (Jadran. Vodič i atlas, JLZ, Zagreb 1965, karta 6) - vrh Obla (300 m), a brdo je Sopalj. Na njemu je, između Oble i Crikvenice naselje Sopaljsko. U mislima se uspinjem od Badnja do Oble i spuštam preko Sopaljskog u Crikvenicu, no tu željicu ostavljam za neku drugu priliku. Htio bih povesti društvo na Drenin (380 m), a za to treba ostaviti dovoljno vremena.

NA VRH DRENIN (380 m)

Namjeravao sam se vratiti preko Kotora, ali sam odustao. Morali bismo tražiti neku stazu na brije, između mosta preko Dubračine i povećeg kamenoloma s dolinske strane, a iz Kotora se spustiti na Crikvenicu. Drenin bi nam tako bio treći uspon, što bi mi društvo jamačno zamjerilo. Vraćali smo se lijevom stranom Dubračine do crikveničke Kotorske ulice. To bi bila ugodna šetnja makadamskom cesticom, od spomenutog mosta, da nije zapanjujućeg nemara Crikveničana: cesta je oko kilometra dug deponij šute i krupnog otpada. Na pola puta do Crikvenice je park: lijepa livada uz rijeku, stabla, spomen-obi-

lježje (bio je to spomen park »Titov gaj« - prema slici u vodiču »Crikvenica. Područje općine«, Zagreb 1989, 56). Nije devastirano, ali je zapušteno. U parkiću pasu krave, a nekoliko koraka dalje su spomenute hrpe šute. Samo kilometar od centra turistički razvикane Crikvenice! Srećom, ostatak te šetnje je ljepši.

Ne idemo sve do poznatog kamenog mosta preko Dubračine (nalazim da je sagrađen 1826.), nego kod Kotorske ulice uočavamo stazu i njome se penjemo neposredno na brije istočno od Dubračine. Razvitak Crikvenice

urbanizirao je naselja na padinama Drenina: Benići, Šuperi, Ladvić, Draga, Zoričići. Nekadanji putovi sada su asfaltirane ulice. Na raskršću sa raspelom skrećemo desno i 200 m dalje nalazimo, kako sam i očekivao, markaciju iz Crikvenice. Penjemo se kraticama (naselja povezuje cesta sa više serpentina). Marijan mi u jednom trenutku reče »Ovo je Ljubičin prolaz«. Na trenutak se ogledavam za natpisom, a onda se nasmijah: zaista, u zelenilu pored staze mnoštvo je ljubica.

Nakon zadnjih kuća u Zoričićima ulazimo u šumski pojaz - prvo bjelogorice, zatim guste borove šume, pa niske bjelogorice i grmlja, s kamenitom stazom. Vrh je prekriven stijenama. Tu je i kutija sa upisnom knjigom i žigom. Dok se odmaramo i marendamo obilazim rubove vršne zaravni. S njih ima dopunskih vidika, posebno na Vinodol. Pogled na more, na Krk, do Cresa, prati nas još od brdskih naselja. Temelji prapovijesne gradine malo su udesno (istočno).

Markacija do vrha dosta je izbljedjela od 1988. godine. Na vrhu nalazimo i oznake za smjer prema Selcu, ali jedva vidljive. Na silasku ih slijedimo. Nešto istočnije od vrha pojaz borova seže sve do hrpta, pa je krozanj ugodnije hodati - staza je meka. U jednoj uvalici nalazimo i malu lokvu sa močvarom! Nešto dalje u borovoj šumi naša staza se doteče s onom kojom smo se uspinjali, a kasnije izlazi na zavoj jedne asfaltirane ceste. Gledamo može li se nastaviti prema Selcu koje vidimo u dubini, ali nema ni markacije, ni suvisle staze. Društvo je dobro i »pustolovno« raspoloženo i skloni da se spušta bez kontinuirane staze. Nismo više u šumskom pojazu. Pod nama su šumarci, grmlje, livadice, proplanici, poneka kuća, vrtovi, staze koje se križaju ili gube,

Stari grad Badanj

foto: Zoran Medvedović

suhozidi, s prolazima i bez njih. Vijugamo kroz taj zamršeni krajolik na različite načine, mijenjamo smjerove, nastojeći skretati lijevo, prema Selcu, ali nas teren »bacá« više udesno, prema Crikvenici.

Ispod obilaznice idemo još do mora i dolazimo na 0 metara, 500-600 m istočno od ušća Dubračine. Hodamo obalom, uživamo u bliskom kontaktu s morem i preko novijeg, pješačkog mosta ulazimo u priobalno središte Crikvenice. U mislima nam je koja terasa s pogledom do mora i hladnom pivom. Našli smo je.

Uvjerili smo se da je vinodolski hrbat - između doline i mora - zgodan za planinarenje. U citiranoj knjizi B. Brozovića (7-8, 11-13) opisani su lijepi vidici, u blizini prijevoja ceste Selce - Bribir, od crkvice Sv. Barbare, zapadno od prijevoja i posebno od Sv. Jurja (258 m), istočnije. Ovaj put smo obišli najviši vrh cijelog hrpta. Drenin se doima kao da je stvarno viši od svoje brojčane visine. Na to utječe izjednačenost apsolutne i relativne visine, a posebno raznolikost padine, sa više visinskih pojaseva. Potvrđuje se staro iskustvo da vrhovima ne treba gledati samo nadmorsku visinu nego cjelokupna obilježja i doživljaj što ga ta cjelina pruža.

Iz Ozlja na Vodenicu

Izlet u karlovački kraj

SUNČICA ĆIŠKO, Pleternica

Klisura uz rijeku iz koje izranja grad opasan bedemima i kulama, od vode odijeljena tek uskim pojasmom kopna, podsjeća na prizore iz njemačkih turističkih prospekata. Ali nije to Rajna. Ovaj grad u svom nazivu nema niti »burg«, niti »schloss«. To je naš Ozalj uz Kupu. Obnovljenog krovišta, sa stakлом u prozorskim okvirima, svježe nacijepanim drvima i uređenim dvorištem ostavlja dojam življjenja. Netipično za našu starinu, ugodno iznenađen komentirao je prijatelj, imajući u vidu sve one ostatke negdašnjih plemićkih gradova koje crv vremena nemilosrdno rastače. Za razliku od Okića, Kalnika, Zelingrade i drugih gradova, ovdje na svom mjestu stoje kule, sobe gospodara kao i služinčadi, gospodarske zgrade, bunar...

Ozaljski stari grad i željeznički tunel kraj Kupe

Spominje se 1244. kao kraljevski grad i tijekom minulih stoljeća mijenjao je vlasnike. Od 1398. bili su to Frankopani, od 1550. do 1671. Zrinski. Te 1671. smaknuti su Nikola Zrinski i Fran Krsto Frankapan u Bečkom Novom Mjestu

i njima u sjećanje стоји спомен пloča s onom poznatom »Navik on živi ki zgine pošteno«. Karakterističan je to primjer fortifikacije feudalnih zdanja (burgova) na stijeni iznad rijeke kakvi su se gradili na području Hrvatske, u vremenu od 13. do 17. stoljeća. Grad je opasan sustavom dvostrukih zidina, starijim (vanjskim) i kasnijim (unutrašnjim), a u 18. stoljeću pregrađen je u dvorac.

U odjama ovoga grada, danas su smješteni Gradska muzej i knjižnica. Ušavši u zgradu dočekuju nas drvene, ulaštene, istini za volju i škri-pavo-klimave, stepenice, okrečeni zidovi, zavješe; ma čemu duljiti. Od inventara iz minulih stoljeća nedostaju tek brkati, kršni vojskovođe i dame u dugim, brokatnim ili svilenim haljinama,

zaogrнуте čipkom i okićene niskama bisera ili pak nakitom baštinjenim od predaka. Više ovim hodnicima ne odjekuje harmoničan sklad hrvatskog, latinskog, njemačkog, mađarskog i dr. europskih jezika. Ili su rodoljubi Zrinski i Frankopani zabranili sve što nije hrvatsko pa su se njihovi gosti pridržavali naputka i svoju poliglotsku vještinu čuvali za neko drugo mjesto. Konjski topot ne odjekuje dvorištem, a gosti ne dolaze u kočijama s konjskim zapregama, već u limenim »ljubimcima«.

foto: Alan Čaplar

Grad Ozalj ishodišna je točka za planinarski uspon na Vodenicu. Od Karlovca se stiže vlakom-vagonom, udomaćenog naziva »šinobus«, starog 40-50 godina koji samo što nije postao muzejski eksponat. Vozi po »šinama«, a izgledom asocira na autobus, prostrane je unutrašnjosti i ako kasni te treba uloviti vezu za Zagreb, doživjet ćete brzu

Željeznički šinobus na pruzi Karlovac - Ozalj - Bubnjarci

i ludu vožnju nalik onima iz western filmova dok Indijanci ili razbojnici napadaju kompoziciju u bespućima Divljeg Zapada. Ovdje ipak nema zacrjenog ložača koji ogromnom lopatom grabi ugljen i baca ga u peć dok se strelice i(li) meci odbijaju uokolo.

Nakon što razgledate stari grad, put vodi pokraj crkve u čijem je dvorištu grob slikarice Slave Raškaj, 19. st. Slijedeći marke, bez bojazni od zalutavanja, hodali smo divljinom. Područje je rijetko nastanjeno, tek tu i tamo po neko osamljeno gospodarstvo, ili više njih. Tragovi divljači u blatu po putu, i mir, i tišina. Jedna malena, narančasta, kitnjastog repa prešetala nam je sуверено preko puta. Osim lisičjih, bilo je srnečih, jelenjih, veprovih tragova. Cesta dijeli dvorišta, s jedne strane kuća, a s druge gospodarske zgrade.

Naletjeli smo i na malo eko-gospodarstvo, vlasništvo hrvatsko-slovenskog para koji se bavi uzgojem koza i jaradi. Ogradili su im ogroman prostor, brdovitu livadu, i tu živina nesmetano pase, trčara, jednom riječu, uživa. Ljubazni domaćini ponudili su nas rakijom, ponosno naglašavajući kako su je sami pekli.

Mnoštvo cvjetova šumskih jagoda uz put mamilo je poglede i dozivalo u pamet jedinstveni miris koji ispunja šumu kad se ono zeleno pretvori u crvene bobice.

Zadnji dio uspona vodi strminom kroz šumu. Vrh je obilježen stupom na koji je obješena zastava PD Grada Ozlja. U planu je izgradnja pira-

mide kao i nekakvog »stambenog« objekta, rekao nam je domaćin spremajući se skinuti zastavu. Za taj dan bilo je gotovo. Zastava se diže i spušta, nije neprestano tamо.

Nažalost, Kupu smo vidjeli samo u Ozlju. Usječena između litica i brežuljčića hrli k svom cilju dok krasni primjerici pastrve, vidljivi golim okom sa staroga grada, uživaju u slobodi. Pri povratku, u jednom trenutku kad je izvirila iza zavoja pomislismo: more. Bila je plava. No, nekoliko metara uzvodno poprimila je karakterističnu zelenu boju. Refleksija sunca je plesala različite figure htijući zbuniti slučajne prolaznike. I uspjela je.

I sve oko nje bilo je zeleno. Grane nagnute nad vodom, trava uz obalu. Zelenilo, plavo nebo prošarano tek gdjekojim oblačićem, crvenilo na koži i još jedan izlet se priveo kraju.

Na vrhu Vodenice (538 m)

foto: Alan Čaplar

NOVI DNEVNICI PLANINARSKIH OBILAZNICA

ZDENKO KRISTIJAN, Samobor

Dnevnik planinarske obilaznice je ogledalo svake obilaznice. U Hrvatskoj danas postoji nekoliko desetaka obilaznica i neke od njih mogu se podići lijepim i kvalitetnim dnevnicima, dok neke obilaznice prate dnevnički pripremljeni na način koji ne odgovara značaju i atraktivnosti same obilaznice.

Dnevnik mora ponuditi minimum obavijesti za prosječnog planinara koji dolazi autom ili javnim prijevozom i obilazi put bez pratnje domaćeg vodiča. Skica trase puta ili zemljovid važan je dio svakog dnevnika planinarske obilaznice. Kod obilaznica lokalnog značaja treba osim trase ucrtati i druge markirane putove, naročito ako nema drugog zemljovida.

Pregledat ćemo više dnevnika izdanih u posljednje dvije godine:

LISINSKI PUT je kružni dvodnevni put po vrhovima Lisine s 10 KT. Put je uredilo PD »Lisina« iz Matulja, gdje je i polazište puta (vidi HP 3/2002). Kratki uvodni tekst na dnevniku - kartonu je na 4 jezika. Nedostaje kratki opis puta i prostor za ime i prezime obilaznika. Obilaznik se treba upisati na prvoj i zadnjoj KT. Nema spomen-značke. Unaprijed se treba raspitati za noćenje u kući na Lisini. Skica puta je pregledna s upisanim vremenima hoda između dviju KT. Markirani odvojci od Lisinskog puta nisu ucrtani.

POUČNI PLANINARSKO-EKOLOŠKI PUT »ANTE FRUA«, vidi HP 7-8/2001 i 5/2002. Cjelodnevni put od Šibenika do Trtra ima 7 KT. Dnevnik i vodič s 44 stranice je zanimljiv i opširan. Trasa puta »Ante Frua« je ucrtana u fotokopiju zemljovida, pa čak i autobusna linija kojom se možemo vratiti u Šibenik. Nedostaje oznaka za pl. kuću »Čićo« i markirani putovi koji se spominju u vodiču: put od kuće pored »Oka

sokolova« na Orlovaču i dalje na vrh Krtolin (kontrolnu točku HPO), drugi put iz Šibenika preko Piska na Orlovaču i dr. Skice markiranih putova po Trtru nemaju Poljakov ni Čaplarov vodič. Izletnička karta NP »Krka« (1988) obuhvaća Trtar, ali bez markiranih putova. Na koncu se dodjeljuje značka.

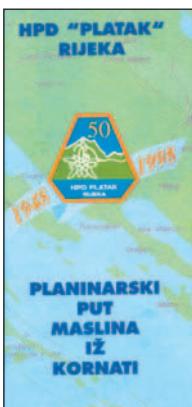
Umetanjem jednog lista u dnevnik sa skicom svih putova i uz sažeti opis na poleđini dobio bi se mali vodič po Trtru, korisno pomagalo onima koji žele samostalno planinariti Trtom.

40 VRHOVA ZA 40 GODINA »KAMENAKA«. Ovaj dnevnik izdalo je PD »Kamenjak« iz Rijeke. Potrebno je obići 40 vrhova. Obavezni su Osoje, Primorski Klek, Guslica, Lazačka glavica i Televrin, a ostalih 35 su kontrolne točke Hrvatske planinarske obilaznice (HPO), od Kalnika do Vidove gore na Braču. Za obilazak treba 20-30 dana, pa je to najduža regionalna obilaznica u Hrvatskoj. Može se obilaziti istovremeno s HPO. Temeljem pravila, koja nisu uvrštena u dnevnik, dodjeljuje se počasna diploma. Dnevnik nema skice. Za ovakav točkasti tip obilaznice vodič i skica nisu nužni.

PLANINARSKI PUT MASLINA vodi po otoku Ižu (4 KT), a po jedna KT je na susjednom otoku Knežaku i udaljenom Kornatu. Osnivač je HPD »Platak« iz Rijeke. Lijepo oblikovanom

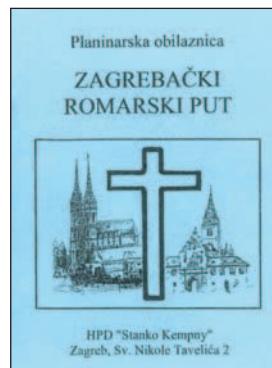
dnevniku - kartonu nedostaje rubrika za upis imena i prezimena obilaznika i drugih podataka. Unesena je karta okoline Zadra, koja se nalazi u svakoj boljoj turističkoj karti, ali nedostaje skica markiranih putova po Ižu i Knežaku te do Metline na Korčatu, do kojeg je moguć pristup jedino ako se priključite organiziranoj grupi planinara na izletničkom brodu. Do otoka Kornata nema brodske ili trajektne linije. Pisac ovog članka ljetovao je na Ižu i nije uspio obići Metlinu.

KLANJSKI PLANINARSKI PUT vodi okolicom Klane kod Rijeke a ima 10 KT. Dnevnik je izdalo PD »Pliš« iz Klane 2002. godine. Uz dnevnik je odvojeni vodič sa zemljovidom 1:50000 u kojem je ucrtana trasa puta, a KT su jasno označene. Markirani putovi u predjelu Paklenog, istočno od Obruča i Hahlića, nisu ucrtani i nisu bitni za obilaznika Klanjskog puta. Dio trase možemo naći u zemljovidu Gorski Kotar IV. Uz pomoć zemljovida Klanjskog planinarskog puta može se samostalno obilaziti kružna trasa obilaznice. Nakon obilaska dobiva se priznanje.

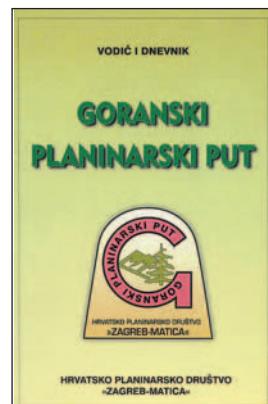
ZAGREBAČKI ROMARSKI PUT vodi od Zagreba do Marije Bistrice i natrag, a otvoren je 1991. Ima 16 KT. Dnevnik je izdalo HPD »Stanko Kempny« iz Zagreba i nije tiskan u boji.

Vodič je u posebnoj knjižici. Trasa se manjim dijelom poklapa s Planinarskim putem po Medvednici. Na poleđini je mala skica puta s ucrtanim kontrolnim točkama. Cijela trasa puta je u planinarskoj karti Medvednica (SMAND, karta 01) pa nema potrebe za detaljnijom skicom. Na koncu obilaznik prima numeriranu spomen-značku.

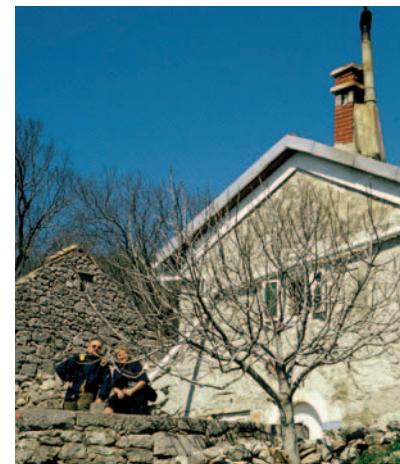
GORANSKI PLANINARSKI PUT (GPP) se sastoji od tri zasebne dionice s ukupno 41 KT koje su objedinjene u jednom dnevniku (HP 9/2001). Uz dnevnik je vodič u koloru i skica trase GPP-a, a izdan je i prospekt obilaznice. HPD »Zagreb-Matica« je izdalo i zemljovid GPP-a, u mjerilu 1:100000 koju je izradio SMAND. Posebnost tog zemljovida je da je trasa GPP-a ucrtana debelom crtom, a ostali markirani putovi ucrtani su tankom crvenom crtom.

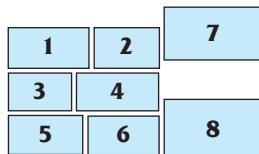
Prva četiri dnevnika izdala su planinarska društva bez vanjske suradnje, a kod pripreme ostalih tri sudjelovali su članovi Komisije za planinarske putove HPS.

PLANINARSKI DOMOVI, KUĆE I SKLONIŠTA

foto: DAMIR BAJS, Zagreb

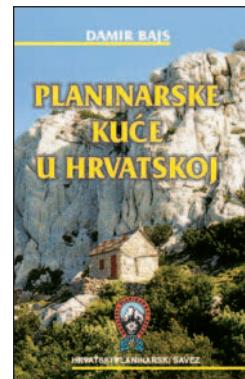

Slike iz priručnika
»Planinarske kuće
u Hrvatskoj«,
HPS, 2002.

- 1 - Kuća »Kameni svati« na zapadnoj Medvednici
- 2 - Kuća »Vinište« kod Klenovice
- 3 - Kuća »Česmina« na Malački na Kozjaku
- 4 - »Ratkovo sklonište« u Samarskim stijenama
- 5 - Dom »Miroslav Hirtz« u Jablancu
- 6 - Kuća »Pavlić« u Kuni Konavoskoj pod Sniježnicom
- 7 - Kuća »Majer« na Ivanščici
- 8 - Kuća »Slobodan Ravlić« na Biokovu

JOŠ JEDAN VELEBITSKI BOTANIČKI VRT

VLADO PRPIĆ, Baške Oštarije, Velebit

Poznato je da je planinski botanički vrt u Modrića docu na sjevernom Velebitu osnovan 1967. godine. Kasnije je kraj planinarske kuće na Alanu uređen i maleni vrt s velebitskim biljem.

No, to više nisu usamljeni botanički vrtovi. Na Baškim Oštarijama, na istočnoj padini Basače, također stoji natpis: botanički vrt. Na površini od oko 30 000 m² raste gotovo 200 biljnih vrsta. Doseljene brojne endemske vrste koje su se bez teškoća udomaćile zajedno sa autohtonima čine pravu raskoš biljnog pokrova ovog prostora.

Uža granica ovoga botaničkog vrtova je između 920 i 1050 m nadmorske visine i ponešto je pri-morskog, ali više predplaninskog vegetacijskog karaktera. Same Baške Oštarije s okolicom, po profesoru Sergeju Forenbacheru, imaju više od 370 biljnih vrsta na različitim tipovima biljnih

Ulaz u botanički vrt

foto: Vlado Prpić

staništa. Malo je poznato da ovdje na visini većoj od 900 metara nadmorske visine ima creta i to uz potok Ljubicu i prilazne potoke. Ovo područje obiluje raznim vrstama močvarnog bilja.

Botanički vrt svojim smještajem obuhvaća oko 10000 m² pretplaninske bukove i nešto šume crnoga bora, a ostatak površine su suhi travnjaci na ponešto krševitom obronku. Na smirenom točilu male Basače već četvrtu godinu cvjeta nekoliko primjeraka čuvene velebitske degenije, a stjenoviti malo zaobljeni greben domaćin je hrvatske sibireye. Pod krošnjama bukava rastu đurdice (*Convallaria majalis*), kiprej ili vrbica (*Chamaenerion angustifolium*), bijeli lopuh (*Petasites albus*), žuti gavez (*Symphytum tuberosum*), planinski božur (*Paeonia mascula*), procjepak (*Scilla bifolia*), bijela šumarica (*Anemone nemorosa*) i žuta šumarica (*Anemone ranunculoides*).

Na višoj i strmijoj padini rašireno je medvjede grožđe (*Arctostaphylos uva-ursi*), planinski bor ili klekovina (*Pinus mugo*), kamenika (*Saxifraga rotundifolia*), crnuša (*Erica carnea*), sikavica (*Echinops ruthenicus*), kravljak (*Carlina aggregata*), kraški jaglac (*Primula columnae*), borovica obična (*Juniperus communis*), ružvica ili merala (*Amelanchier ovalis*) i dr.

Blaža padina ispod planinarskog doma pokrivena je oštrom travom ranjenikom (*Anthyllis jacquini*), svinduša (*Lotus corniculatus var. stenodon*), ilirska perunika (*Iris illyrica*), žuta perunika (*Iris pseudocorus*), ljiljan (*Lilium bulbiferum*), zlatni ljiljan ili zlatan (*Lilium martagon*), kranjski ljiljan (*Lilium carniolicum*), končara (*Filipendula hexapetala*) i suručica ili medunika (*Filipendula ulmaria*), broćika (*Galium rotundifolium*) i žuta broćika ili ivanjsko cvijeće (*Galium verum*), pušina (*Silene marginata*), vodopija (*Cichorium intybus*), divizme (*Verbascum thapsiforme* i *Verbascum chaixii*), velevjetni rožac (*Cerastium grandiflorum*) su također na istom prostoru.

Botanički vrt krase i sasa (*Pulsatilla vulgaris*), Kitaibelov jaglac (*Primula kitaibeliana*), obični jaglac ili jagorčevina (*Primula vulgaris* i *Primula columnae*), kozlačica (*Thalictrum aquilegifolium*), ljepika (*Adenostyles alliariae*), lastavina (*Cynanchum vincetoxicum*) i žednjak (*Sedum boloniense*). Od više vrsta orhideja tu rastu vonjavi kačun (*Orchis coriophora*), obični kačun (*Orchis morio*), Orchis ustulata, mali kačunak (*Orchis tridentata*), Orchis globosa, mledac (*Orchis mascula*), zatim vranjak (*Gymnadenia conopea*) i bijela zavrta ili naglavica (*Cephalanthera longifolia*).

Obilježavanje biljaka nije vršeno zbog gusťote i različitog doba cvjetanja na istom staništu i radi zaštite prirodnog izgleda okoliša. U vrt su unesene biljke koje rastu samo na Velebitu.

Prilaz botaničkom vrtu je makadamskom cestom oko 300 metara od prijevoja Stara Vrata i znamenitog spomenika Kubus s ceste Gospić - Karlobag.

PRIJATELJU, ŠTO ĆE TI CVIJEĆE S PLANINE?

prof. MIRA ŠINČEK, Varaždin

Spremajući se i ove godine na sjeverni Velebit ponovno sam u ruke uzela »Planine Hrvatske« prof. dr. Željka Poljaka, izdanje 1981. godine, kako bih napravila što bolji plan i u detalje razradila satnicu svakog dana boravka u planini. Čitajući o Velikom Zavižanu naiđoh i na rečenicu: *Nekad je ovđe bilo mnogo runolista, ali su ga posjetitelji prilično istrijebili.* Podsjetilo me to na ne tako rijetke slike s izleta - ushit i divljenje bilju i raslinju na planinama i ruke pune ubranog, vrlo brzo uvelog cvijeća, koje naskoro biva diskretno »zaboravljenog« negdje uz put. Sve me to navelo da upitam: *Prijatelju, što će ti cvijeće s planine?*

Odgovori i reakcije bijahu različiti: od zbuđenosti i crvenjenja do ljutnje i grubosti.

Često puta sam se i sama zacrvenjela i bila brzo ušutkana, kad su berači cvijeća na me sasuli

rafal vrlo »uvjerljivih i opravdanih« razloga i još se čudili kako mi to nije jasno i odakle mi sloboda uopće upozoravati ih. Žalosno, jer neki bijahu, s ponosom su to iznosili, dugogodišnji planinari!

- Ta pogledaj koliko je tog bilja ovdje, jedan manje neće se ni osjetiti! - ili - Nisam im oštetio korijen, samo uzeh cvijet, nije to nikakva šteta! - pa čak - Malo ove ljepote smijem ponijeti da je presadim u svoj vrt, za vrijeme kad više neću moći dolaziti i gledati to uživo! - i tako su se redali razlozi. Nerijetko odgovor je bio tek šutnja i začuđen pogled kao da sam s nekog drugog planeta ili komentar promrmljan u brudu - Što se praviš važna kao da i sama nikad nisi ništa odnijela s planine! -

Bilo je, vjerujte mi, i odgovora izrečenog pitanjem: Pa zar se ne smije? A zašto? To nisam znala! - i vidjela sam iskrenost u očima.

**Veliki Zavižan
sa Vučjaka**
foto: Alan Čaplar

Razumijem. Čovjek zadivljen još neviđenom ljepotom boja, oblika, raznolikosti i bujnosti cvijeća i raslinja planinskog poželi djelić toga, ponекад mali, vrlo mali djelić, ponijeti sa sobom. Većina, uvjerenja sam, vjeruje kako će im baš taj cvijet neki sumoran sat raspršiti živošću svojih boja; u bezizlaznu tamu unijeti svjetlo s planina; iz užurbanosti na trenih vratiti u mir i spokoj visinu; da će im baš taj cvijet, bolje, jače i trajnije od svega ostalog nepovratno sačuvati lijepu uspomenu. Razumijem ih i ne osuđujem. Ta i sama sam se mnogoputa tako osjećala i prošla kroz iskušenja - ponijeti planinu sa sobom!

Runolist na Velikom Zavižanu

foto: Alan Čaplar

Ali naučila sam:

Imati ne znači posjedovati, zadržati u rukama, odnijeti sa sobom. Imati znači dijeliti s drugima, ostaviti i drugima.

Zato upozoravam, molim - neka cvijet i daje bude u svom staništu i mnogi će ga vidjeti. Tko zna kome li će uljepšati tren, izmamiti smješak, optimizmom obojiti dan... Zato, prijatelju, neka cvijet s planine raste gdje je posijan, a Ti ga ponesi u svome fotoaparatu ili još bolje pod svojim vjeđama, u srcu i sjećanjima tamo mu neće nauditi ni mraz, ni žega, ni vrijeme i nevrijeme, ni ljudska ruka.

Tamo ga sačuvaj! I kao što ga u planini zalijevaju rose i kiše s visina i sunce kupa toplinom i svjetлом, a on raste raskošan i neponovljiv, tako će i za tebe ostati živ i stvaran i svaki put ponovno procijetati kad svoja sjećanja obnavljaš dijeleći ih s prijateljima.

Prijatelju, čuvajmo cvijeće s planinom! Pustimo ga neka raste tamo gdje ga je Stvoritelj posijao, jer planina je Njegov vrt nama tek posuđen za ushit i divljenje.

I da ne zaboravim, na Velikom Zavižanu mnogo je runolista, mekih, nježnih, prekrasnih. Imma nade za cvijeće! Popravljamo se.

POGLED S RISNJAKA

NE MOŽE SE IZBRISATI IZ SJЕĆANJA

JELENA KOŠČAK, Varaždin

Poštovani gospodine uredinče!

Ja sam Jelena Košćak. Ove godine završila sam šesti razred u osnovnoj školi u Varaždinu. Moja obitelj i ja volimo planinariti, te smo prošli gotovo sva planinarska odredišta u okolini Varaždina. Ovog ljeta smo odlučili proširiti svoje vidike, pa smo tako otišli u Gorski kotar, koji me se jako dojmio. Zato sam odlučila napisati sastavak o penjanju na vrh Risnjaka i poslati ga u »Hrvatski planinar«, Vaš časopis koji vrlo rado čitam. Nadam se da će Vam se moja priča svidjeti i da će je moći čitati u novom listopadskom broju.

Do mojeg sljedećeg pismenog javljanja doviđenja, jer čekaju me još neosvojeni vrhovi! Mnogo pozdrava iz Varaždina!

Jelena Košćak

Ovog sam ljeta, s mojom obitelji, umjesto u mirnu luku nekog gradića duž naše jadranske obale, uplovila među prekrasne planine Gorskog kotara. Zbog te odluke, koja isključuje more, uopće nisam požalila, jer ovaj odmor bio mi je jedan od najljepših, a vjerojatno i najdraži. Uživajući s roditeljima i braćom u prekrasnim vidicima, u zelenilu šume i žuborenju Kupe, posjetila sam park-šumu Golubinjak, šetala sam poučnom stazom Leska, vidjela izvor Kupe i Kupice, te zadivljeno gledala razne oblike stalagmita i stalaktita u špilji Lokvarki. Ipak, najljepši izlet bio mi je uspon na vrh veličanstvenog Risnjaka.

Kako je gotovo cijeli srpanj padala kiša koja nije zaobišla ni Gorski kotar ni naš odmor, kako smo se razveselili sunčanom jutru, te odlučili poći na vrh Risnjaka. Nakon kratke vožnje slijedila je ugodna šetnja kroz zelenu šumu punu ljetnih mirisa biljaka ispranih kišom. Skačući od panja do panja došli smo do Medvjedić vrata; dva velika kamena položena tako da čine malen prolaz koji nas uvodi u drugi dio puta do vrha Risnjaka. Što smo se više penjali primjećivali smo nove oblike i osjećali nove mirise prirode koja

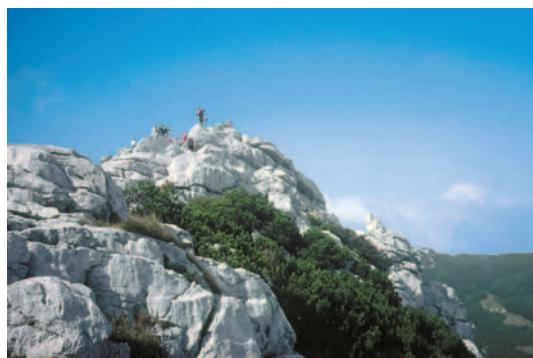

Pogled s Risnjaka

foto: Jasmina Radojčić

nas je okruživala, a cijelu simfoniju boja upotpunio je i uljepšao prizor koji je do toga trenutka bio skriven iza gustog granja i lišća; napokon sam ugledala vrh Risnjaka i Schlosserov dom koji se potpuno uklapao u ovu idilu.

Presretna što sam ugledala vrh koji sam do sada mogla gledati samo na televizijskim ekranima, žurnim sam koracima krenula naprijed. Stigavši do doma nisam se mogla nadiviti ljepoti koja je odjednom zablijesnula pred mojim očima. Taj pogled koji se pružao na prekrasne doline, vrhove, rijeke i jezera Gorskog kotara nezaboravan je i potpuno očaravajući. A kad pogledamo oko sebe, naši će pogledi biti ponovno zadovoljeni, jer oko doma raste prekrasno bilje i cvijeće

Vrh Velikog Risnjaka (1528 m) foto: Jasna Kosović

raznolikih boja tako da sam čak poželjela imati sve to samo za sebe jer je više nego impresivno. No, još nismo došli do onoga glavnoga; vrha Risnjaka. Ja sam se hrabro penjala po stijenama i predvodila svoju obitelj.

Na vrhu nas je čekalo novo iznenadenje koje je nagradilo naš trud; pred nama se stvorio vidik još ljepši i bogatiji od onoga kraj doma. Mogla sam posve dobro vidjeti Učku, Istru, Cres, Krk, Lokvarsko jezero i cijeli Gorski kotar. Tata nas je fotografirao tako da si možemo pomoći slike uvjek dočarati u mislima ovo divno iskustvo s

vrha Risnjaka. Bio je sunčan dan, tako da sam mogla u potpunosti uživati u prirodi iz snova, u koju kao da su me dovele šumske vile. Pri silasku sam se malo bojala (uvijek mi je lakše i bezbrižnije popeti se na vrh negoli sići), ali i to sam riješila. Tu mi je pomogla klekovina bora koje kraj puta ima u izobilju. Čvrsto sam se držala za nju kao da je sajla i spuštalas se dolje. Kraj doma smo popili sok, napisali smo i nažigosali razglednice, a opskrbnik nam je pokazao runolist u svojem prirodnom okruženju. I upravo kad smo krenuli natrag počela je padati kiša, no na sreću nije nas smočila. Krenuli smo u hotel puni sjećanja i dojmova, a ja sam se osjećala mnogo bogatija, a usto i sretnija.

Ni kod kuće, nakon povratka s odmora, uzbudjenje s Risnjaka nije zamrlo. Jedva smo čekali da tata donese fotografije s razvijanja. I kada ih je napokon donio, među nama nije zavladala sreća, nego razočaranje. Naime, zabunom je u fotoaparat stavio već eksponirani film, tako da se neke slike mogu jedva raspoznati. Unatoč tome moja sjećanja neće nikad izblijedjeti i uvijek će moći uživati u sunčanom danu na vrhu Risnjaka...

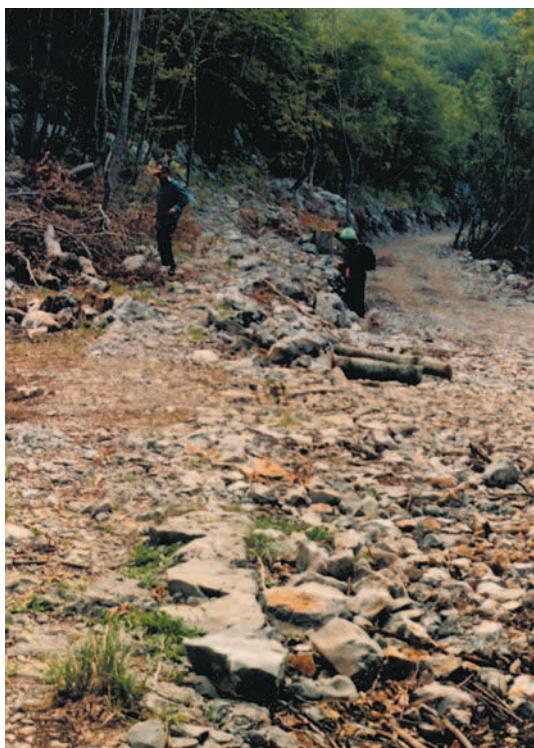

NE DIRAJTE NAM VELEBIT!

Baš u 2002. godini, Međunarodnoj godini planina, Velebitu su se dogodoile najružnije stvari. Kao da nema kraja nerazumnog ponašanju nekih državnih ustanova i pojedinaca. Nasrnuli su na sve njegove ljetote, a posebno na one najvažnije: kamen i šumu. Jedinstvena Premužićeva staza, i onako o tužnom stanju, ove je godine prekinuta čak na tri mjesta. Pravo rušenje tek slijedi, jer su otvorene mogućnosti za odvoz različitih materijala. Potpuno je jasno što još s time dolazi. Sa ceste za Dabarsku kosu poviše Ledenika, pa podno Budakova brda može se automobilom gotovo do samog Skoropovca. Moglo bi se reći da je Premužićeva

staza upravo toliko skraćena. Sve se moglo izbjegći s malo dobre volje i dogovora.

Sljedeća stvar su kamenolomi, koje je teško i nabrojiti. Stari zjape, a otvaraju se novi. Čini se da su tu nemoćni i Park prirode Velebit i Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja. Sve ove ružne razvaline nisu trebale biti niti ovakve niti na ovim mjestima. Sada bi ih trebalo bar u približno prvobitno stanje. Kamenolom u blizini Tulovih greda, gdje se vadi romanovac, prava je kaverna u Velebitu i opet pitanje nije li se moglo drugdje i drugačije. Nakana eksplotacije kamena kod Lukova Šugarja prevršilo bi svaku mjeru ozbiljnog ponašanja prema ovoj planini. To ni izdaleka nije sve, diranje u Velebitu su i nebrojene deponije,

Mjesto gdje je cesta presjekla Premužićevu stazu
foto: Vlado Prpić

divlja kampiranja uglavnom stranaca na najzaštićenijim mjestima, penjanje po kukovima bez dozvole opet onih koji ne znaju na hrvatskome reći ni »dobar dan«. Ako je njima ovo tuđa planina, nije nama, mi smo je i opjevali i obranili.

Vlado Prpić

BLIŽE DO »KUGINE KUĆE«

Ovih dana dovršena je šumska cesta koja vodi od šušanske ceste ispod Ledenika, ispod Budakova brda i iznad Skorpovca prema Kuginoj kući. Na ovaj način Kugina kuća se približila desetak kilometara svakom planinaru koji dolazi iz smjera Gospića ili Karlobaga preko Šušnja. Temelji ceste su izvrsni i njom će moći proći svako vozilo. Iako cesta siječe na nekoliko mješta Premužićevu stazu, za planinare će biti ljestva, jer su se prema moru zbog sasječene šume ukazali prekrasni vidici koji se dosad nisu mogli vidjeti.

Osim za šumare, cesta će imati veliko značenje i za planinare koji će se njome duže moći služiti s obzirom na to da cesta prolazi primorskom stranom gdje je znatno

manje snijega. Za zimske uspone prema Budakovom brdu, Bačić kuku i Liscu je više nego idealna. Osim što će šumari moći nekoliko mjesecu duže u godini koristiti šumu i sjeći je, na taj način će selektivnom sjećom znatno utjecati na kvalitetniji rast i obnovu šume u tom dijelu Velebita.

Nova cesta ima protupožarni značaj, a približit će i stara napuštena velebitska sela Skorpovac, Vrbane, Pejakuš, Radlovac i Smojverske dulibe onima koji ih nostalgično posjećuju. Stoga nije čudo što se rađaju ideje da se od tih sela naprave eko-sela.

Postoje i druga razmišljanja o nedodirljivosti Velebita. Takvima je bolje da u Velebit nitko ne dolazi, jer će navodno biti bolje zaštićen. S druge strane, ne razmišljaju ekonomski i gospodarski da se Velebit mora otvoriti turistima, planinarima, sportašima i ljubiteljima prirode. Neki se ljute što je dirnuta Premužićeva staza. Budući da njome još nisu ni prošli, nisu mogli vidjeti da je dio staze zarastao i gotovo nestao. Zato bi bilo bolje da se povede akcija za obnovu Premužićeve staze, a za onaj dio koji eventualno cesta sijeće, napraviti prijelaze kao i u drugim zaštićenim područjima.

Članovi HPD »Željezničar« iz Gospića napravili su potrebne prijelazne staze na cestu od Skorpovca, tako da se prema Kuginoj kući može iz dva smjera i to starom cestom koja izbica na cestu dva kilometra od Lисca. Tu se nastavlja hodanje cestom do početka uspona na Lisac ili dalje stazom do Kugine kuće. Drugi put vodi od Skorpovca prema Budakovom brdu i nakon desetak minuta hoda staza se odvaja na novu cestu kojom se stiže do Kugine kuće.

Nadamo se da će planinari i svi ostali dobronamjernici sagledati pozitivne aspekte novoizgrađene šumarske ceste.

Tomislav Čanić

Početak nove velebitske ceste

foto: Vlado Prpić

HRVATSKI
PLANINAR

DVIJE NOVE KNJIGE O VELEBITU

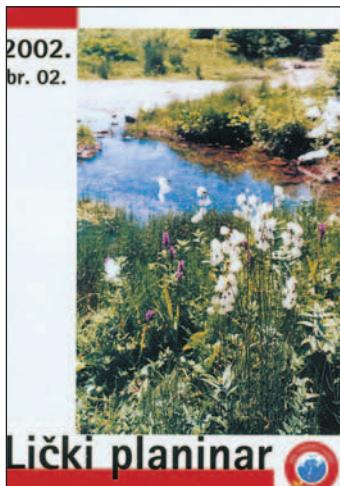
Godine 1990. objavio je akademik Sergej Forenbacher monumentalno djelo »Velebit i njegov biljni svijet« od 800 stranica s 850 slika u boji. Knjiga je odavno rasprodana, pa je nedavno Školska knjiga u Zagrebu objavila novo izdanje, u kojem ima novih podataka i ilustracija. Ovih dana je Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu objavio u dva sveska knjigu Forenbacherov »Kompendij velebitske faune«, na ukupno 370 stranica sa 380 slika. Na taj način dobili smo kompletan prikaz živog svijeta na Velebitu, prikaz kakav ima rijetko koja planina. Oba su djela tvrdo uvezana, tiskana na kvalitetnom papiru te opremljena abecednim kazalom i literaturom.

Željko Poljak

NOVO RUHO LIČKOG PLANINARA

Lički planinar, časopis gospičkog HPD »Visočica« svojim se ljetnim brojem predstavio u novom ruhu. Cijeli je tiskan u boji i opremljen je grafički mnogo bogatije nego raniji brojevi. Promijenjen je i format časopisa, tako da je časopis sada manji i praktičniji (A5, 40 stranica).

Časopis se, kao i prije, bavi pretežno ljepotama Velebita te događanjima i uspomenama na velebitske doživljaje. Može se tako pročitati o starim velebitskim

naseljima, novim markiranim stazama u predjelu Baških Oštarija, o kampanji protiv izgradnje tvornice cementa i žбуке u Lukovom Šugarju, uspomene na dr. Antu Rukavinu, te na velebitske susrete. Korice su, kao i obično, okićene lijepim snimkama velebitskog cvijeća. Časopis uređuje predsjednica »Visočice« prof. Ana Lemić.

Alan Čaplar

BRODSKI PLANINAR

Planinarsko društvo »Dilj-gora« iz Slavonskog Broda izdalo je 12. broj svojega lista »Brodske planinar«. Na 40 stranica tog simpatičnog lista nalazi se niz raznovrsnih priloga, ne samo iz rada tog društva, već i iz drugih slavonskih društava. Osim zanimljivih tekstova o izletima, društvenom radu, prošlosti planinarskstva i ljepotama naših planina, gotovo na svakoj stranici nalazi se i poneka pjesma. Korice su ukrašene kolažom snimaka gljiva iz slavonskih šuma. Urednik je Josip Činkl, a maštovit izgled lista djelo je Dalibora Jakičića.

Alan Čaplar

»BUĐENJE«, ZBIRKA PJESAMA ZDENKE HAJNIĆ

U izdanju Udruge umjetnika »August Šenoa« izašla je zbirka pjesama pod naslovom »Buđenje«. Autorica pjesama je Zdenka Hajnić, planinarskoj javnosti već poznata kao slikarica i kiparica. Budući da je sada izdala i zbirku pjesama, može se reći da se radi o neumornoj stvarateljici i svestranoj umjetnici, koja svoje osjećaje i dojmove bilježi jednako uspješno u svim umjetničkim formama.

Zbirka »Buđenje« obuhvaća 352 pjesme. Većina tih ima planinarsku tematiku, a zanimljivo je spomenuti da je velik broj pjesama i nastao na planinarskim izletima, u trenucima odmora u planini. O tome svjedoče i naslovi pjesama (Sljeme, Zasavske gore, »Oštac, Lisca, Učka (Vojak), Kalnik itd.).

Zbirka se može nabaviti kod autorice Zdenke Hajnić, Banjavčićeva 24, Zagreb, tel. 01/46-63-134.

Alan Čaplar

ZDENKA HAJNIĆ

BUĐENJE

PLANINARSKI KALENDAR ZA 2003. GODINU

Iz tiska ovih dana izlazi planinarski kalendar za 2003. godinu pod naslovom »Hrvatski gorski biseri«. Uz uobičajene elemente, kalendar sadrži 13 atraktivnih slika iz hrvatskih planina, jednu poster-sliku (Dabarski kukovi sa Baćić kuka) u sredini, te 12 manjih slika. Na zadnjoj stranici je adresar svih planinarskih društava i klubova udruženih u Hrvatski planinarski savez.

Format kalendarja je 45x30 cm. Toj veličini prilagođena je i tvrda kuverta za slanje naručiteljima, što će omogućiti neoštećeni prijem pošiljke. Kada se stavi na zid, stranica svakog mjeseca je veličine 45x60 cm.

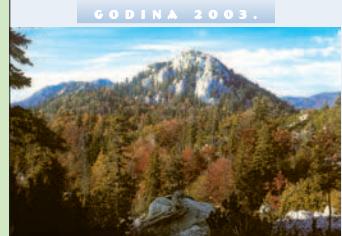
Cijena kalendarja je **35 kuna**. Za narudžbe od 10 i više primjeraka preko planinarskih društava potom odobrava se popust od 20% (u društvu se sastavi popis i narudžbom društva naručuje određeni kalendar, a HPS društvu potom šalje račun). Kalendarne mogu pojedinci i planinarska društva (posebno ona zagrebačka i iz bliže okolice) osobno podići u Uredu HPS, a ostalima se šalje poštom uz pridodane poštanske troškove.

Kalendar se može naručiti od **Hrvatskog planinarskog saveza, Kozarčeva 22, 10000 Zagreb**, na tel/fax. **01/48-24-142**, tel. **01/48-23-624** ili e-mail: **hps@zg.tel.hr**.

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ I EKOLOŠKI GLASNIK

2003
HRVATSKI
GORSKI BISERI

GODINA 2003.

LISTOPAD

OCTOBER

PONEDJELJE	TRAVNAC	SRČERA	ČETVRTAK	PETAK	SUĐEĆA	NEDJELJA
1	2	3	4	5		
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

HRVATSKI
PLANINAR

OD KUBUSA PREKO DEBELE KOSE, JELARJA I SLADOVAČKOG BRDA DO VELIKOG SADIKOVCA

Ova nova planinarska staza zaslužuje duži opis, ne samo zbog svoje dužine nego i zbog atraktivnosti. Trebalo ju je mnogo ranije osmisliti i napraviti, jer su vrhovi kao što su Sladovačko brdo i Jelarje oduvijek privlačili planinare. Bilo da se hoda čitavom dužinom na odlasku ili povratku sa Velikog Sadikovca ili samo djelomično, oduševit će svakog planinara. Krenemo li od povijesnog Kubusa sa 920 metara nv, očekuje nas lakša dionica preko Debele kose (972 m) do čuvene Terezijane, točnije prijevoja Ždrilo. Kamenjarski travnjaci, ponešto krša i dobra preglednost čine ovu ljetoputu još ljepšom. Uspon na Jelarje (1179 m) vodi nas kroz svijetlu šumu zajednice bukve i graba gotovo do

Sladovačko brdo (1214 m)

foto: Vlado Prpić

Pogled na Sladovačko brdo

foto: Vlado Prpić

samoga vrha. Urušene utvrde od suhozida ostaci su iz Drugog svjetskog rata. Spuštamo se na prijevoj između Jelarja i Sladovačkog brda, kojega bi s razlogom mogli nazvati »vrata južnog Velebita«. Naime, ovuda se probija VPP preko Sladovače u pravcu Ramina korita i dalje na jug. Slijedi Sladovačko brdo (1214 m), posebno zanimljivo u florističkom i planinarskom pogledu. Zanimljivo je i spuštanje na Vrtline, selo podno V. Sadikovca, malo šumom malo rudinama oštре šašike. Uspon do pod vrha Sadikovca i spoj sa planinarskom stazom od takaličkog prijevoja, koju je također prije godinu i pol dana temeljito obnovilo HPD »Prpa«, vodi ponovo kroz bukovu šumu. Odavde pa do vrha V. Sadikovca treba oko 20 minuta, a čitava dužina staze od planinarskog doma »Prpa« podno Basače do V. Sadikovca prelazi se za 3 sata i 15 min hoda.

Vlado Prpić

Markacija na »Gipsovoj stazi« foto: Tomislav Pavlin

»GIPSOVA STAZA« NA MEDVEDNICI

Nije bilo nekog pravog dogovora za izlet i zna se, ide se na Medvednicu! Tramvajem do Gračana i dalje pješice uz potok prema prosjeku žičare. Umjesto na Leustekovu stazu, krenuli smo ovaj put ispod sljemenske žičare strmo na greben i preko Brestovca stigli na vrh Sljeme. Staza je dobro uhodana, jer planinari i drugi izletnici sve češće hodaju ovom stazom.

Znate li kojom se stazom krećete, upitao sam svoje prijatelje, od kojih su neki išli prvi puta ovuda. Pa valjda na Sljeme, uzvratio je jedan. Da, odgovorio sam, a kako se zove, ponovno sam upitao. Pa piše na bukvici, reče drugi, »Gipsova staza«. Dok smo se uspinjali započeo je razgovor o Gipsu, nadimku sada već nadaleko poznatog Ante Kostelića, koji se uspio sa svojom obitelji vinuti u vrh skijaškog športa i proslaviti naš hrvatski šport. Dodavali smo pomalo sve one riječi, koje su samo krasile taj u svijetu nepoznat primjer i način, kako se došlo do upravo fantastičnih rezultata. Spomenusmo i kako su krenuli od skoro ničega, ali s čvrstim vjerovanjem da ih i neimaština u svezi treninga i boravka ne može sprječiti da samo radom i potpunim odricanjem može dovesti do dobrih rezultata, a posebno zbog ustrajnosti kojom se odlikuje upravo Gips.

No zašto se tu pojavila »Gipsova staza«? Osobno sam morao dati odgovor. Svojom pričom vratio sam se oko četrdeset godina unatrag, jer sam često prema vrhu kretao ovom stazom, koja je nastala nakon probijanja prosjeka za sljemensku žičaru i bila je najkraći, ali i najteži uspon prema najvišem medvedničkom vrhu. Ubrzo su je pronašli zahtjevniji planinari, ali i športaši, koji su na njoj »nabijali kondu«! Tu smo ponekad sretali i Gipsa, tada dobrog rukometara i skijaša, kako s malim ruksakom žuri prema vrhu, a u njemu je bilo i nekakvih »utega«... Kasnije, moglo ga se vidjeti i s obitelji, ali to bi bila već druga priča.

Da bismo i mi dali svoj prilog tom zaslужnom športašu i povremenom planinaru, odužili smo se Gipsu i

njegovoj obitelji označavanjem spomenutog uspona na Sljeme i nazvali ga Gipsovom stazom. Stazu je uredio HPD »Stanko Kempny« iz zagrebačke Kustošije i uvrštena je u popis medvedničkih planinarskih putova pod br. 57a)

Tomislav Pavlin

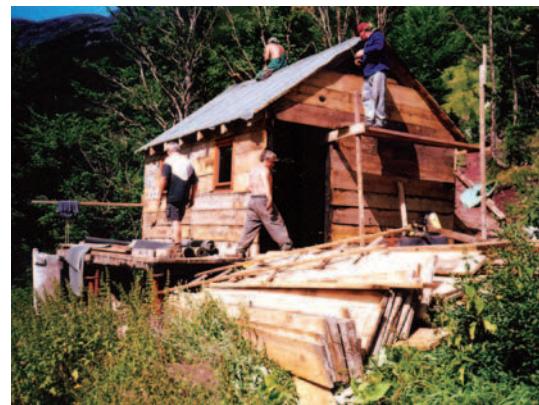

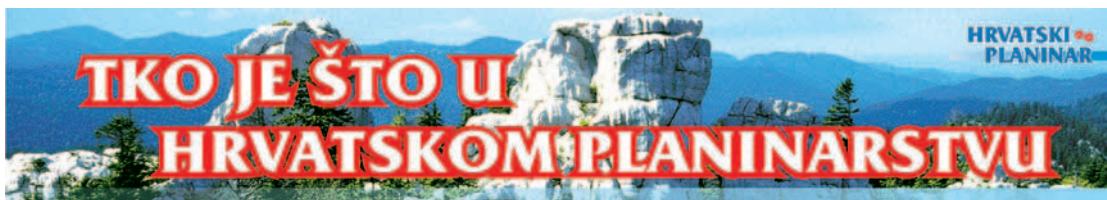
NOVO SKLONIŠTE NA VLAŠKOM GRADU

Nakon dugih priprema PD »Paklenica« iz Zadra pristupilo je podizanju novog skloništa na Vlaškom Gradu. Nakon dogovaranja i čekanja helikoptera, većinu materijala su do gradilišta na leđima dopremili planinari. Najprije su dopremljene dvije grede sa Ivinih vodica, a ubrzo nakon toga dopremljen je veći dio materijala kamionom do kraja ceste na Velikim Libinjama. Mnogo materijala doneseno je i preko kanjona Paklenice, a dio i s Ivinih vodica.

Što je najvažnije, sklonište je već pod krovom i može se prespavati. Kućica je dimenzija 600x400x370 cm i moći će primiti 15-ak planinara. Radovi se nastavljaju.

Marko Veljača

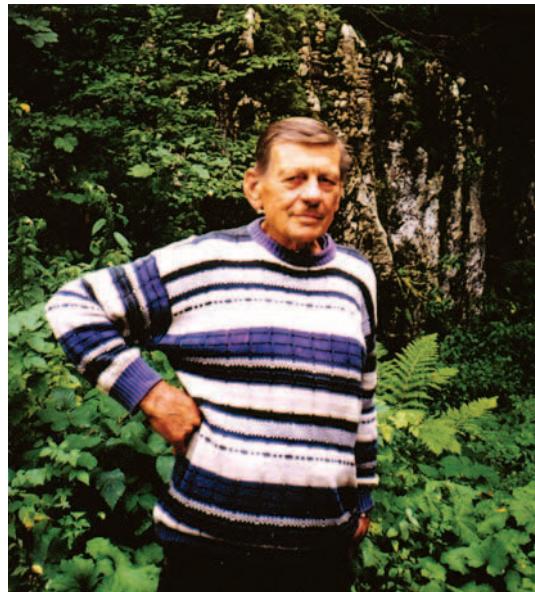
JURAJ FILIPČIĆ - PLANINAR I GRADITELJ

Juraj Filipčić rođen je 16. travnja 1930. u Nedelišću kao prvi od četvoro braće i sestara u siromašnoj seljačkoj obitelji. Već od rane mladosti upoznao je gorak kruh neimaštine. Teški život u brojnoj obitelji prisiljava ga da već nakon osnovnog obrazovanja u Nedelišću krene u naukovanje. Zahvaljujući nevjerojatnoj upornosti sve »blagodati« naukovanja kod raznih gazdi.

Obdaren prirodnom inteligencijom ne miruje, te nastavlja s dalnjim školovanjem. U Varaždinu uspješno završava srednju tekstilno-tehničku školu, da bi nakon toga vrlo uspješno dugi niz godina radio u poznatim tekstilnim tvornicama bivše države.

U međuvremenu, na odsluženju vojnog roka s uspjehom polaže ispite iz padobranstva i održavanja školskih aviona. Iako uspješan u vojsci, sudbina ga je odvela u sasvim drugom pravcu. Odvela ga je u prirodu i u planinarstvo. Obožavajući prirodu počinje stjecati prva planinarska iskustva. Posjetima gorama i predjelima u okolini svoga zaposlenja, a potom i dalje. Kao još tada neorganiziran planinar obilazi često zagonke i zasavskе planine. Pristupanjem u članstvo PD »Željezničar« Zagreb 1963. godine započinje njegovo pravo planinarsko djelovanje.

Uvijek samozatajan, bezbroj puta obilazi mnoge hrvatske i bosanske planine, te slovenske Alpe. Kao vrstan planinar ističe se marljivošću među ostalim planinarama. Prekretnicom njegovog planinarskog djelovanja nastaje upoznavanjem njemu dragog i prerano preminulog Željka Kanture-Krampusa. U to vrijeme, kada je u tijeku izgradnja mnogih planinarskih kuća, druženje Jure i Krampusa je neraskidivo. U bezbrojnim obilascima naših planina, a naročito Velike Kapele i Velebita, nastaju ideje, a potom i odluke o gradnji putova i planinarskih objekata. Tako dolazi do izgradnje planinarskog skloništa na Bjelolasici, rekonstrukcije planinarske kuće »Vinište«, zatim planinarske kuće na Bijelim stijenama. Kao samouk graditelj u zajednici sa svojim sinom Joškom i još mnogim planinarama posebno se ističe u uređenju planinarske kuće na Viništu i njenom okolišu. Kao kruna njegove »graditeljske« aktivnosti izdvaja se rekonstrukcija planinar-

ske kuće na Bijelim stijenama u 2001. godini. Osim toga, Jura se posebno ističe nevjerojatnim znanjem u izvođenju raznih prigodnih i narodnih popijevki iz Međimurja. Druženjem s braćom Žubrinić otkriven je još jedan veliki značac narodnog i prigodnog melosa koji je skoro zaboravljen kod novih naraštaja.

Jura, kako ga od milja zovu svi njegovi prijatelji i planinari, zbog svojih je zasluga za planinarstvo stekao velik ugled i popularnost među planinarama i prijateljima, te zato primio mnoga planinarska priznanja među kojima i Plaketu HPS-a.

Danas Jura, iako je prošao 70 godina života i nije baš najboljeg zdravlja, svoju ljubav prema planinama ne prekida, već naprotiv uvijek, kad je to potrebno, bezrezervno daje sebe.

Planinarska društva »Kapela« i »Vihor«, čiji je član, mogu biti sretna da imaju u svojim redovima. Našem Juri, planinaru i graditelju želimo još puno lijepih trenutaka u planinama.

Dragutin Hanžek

SPELEOLOŠKA EKSPEDICIJA »SLOVAČKA JAMA 2002«

Planinarsko društvo Sveučilišta »Velebit« od 27. srpnja do 11. kolovoza izvelo je petu po redu ekspediciju u Slovačku jamu na Sjevernom Velebitu. Ova ekspedicija izvedena je uz potporu Nacionalnog parka »Sjeverni Velebit i Komisije za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza. U istraživanju Slovačke jame sudjelovao je 21 speleolog iz SO PDS »Velebit«, 1 iz SO HPD »Željeznica«, 2 iz SO HPD »Mosor«, 5 poljskih i 1 belgijski speleolog, a još 20-ak speleologa pružalo je logističku podršku na površini. Ekspediciju je vodio Darko Bakšić.

Cilj ekspedicije bio je nastavak speleoloških istraživanja, što je i ostvareno topografskim snimanjem polupotopljenog kanala na dnu jame. Duljina novo-istraženog kanala je 105 m, tako da je sada duljina jame 2519 m, a duljina poligonskog vlaka 5677 m. Jama je dubla za 19 m i njena sadašnja dubina iznosi 1320 m, što je svrstava na 18. mjesto u svijetu. Kanal završava sifonom, čime su daljnja istraživanja klasičnim speleološkim tehnikama onemogućena. Za ostvarivanje ovog logistički i speleološki vrlo zahtjevnog istraživanja u jami su postavljena 2 podzemna logora na dubini od 350 i 1225 m. U opremanju jame užetima, istraživanju i raspremanju izmjenjivale su se ekipe speleologa, a ukupno vrijeme rada u jami iznosilo je 1547 radnih sati. Vrlo loši vremenski uvjeti (velike količine oborina) otežali su rad i učinili ovu ekspediciju jednom od zahtjevnijih i do sada najopasnijih.

Na dno jame spustili su se: Filip Bach, Ana Bakšić, Darko Bakšić, Jana Bedek, Ivica Čukušić, Damir Lacković, Marija Mačešić, Mladen Novosel, Dalibor Paar, Ronald Železnjak (članovi SO PDS »Velebit«), Marin Glušević (član SO HPD »Mosor«), Branko Jalžić (član SO HPD »Željeznica«), te poljski speleolozi Daniel Cieszynski, Piotr Drzewiecki, Artur Nowak i Piotr Pilecki te belgijski speleolog Joris Jaak.

Biospeleološka istraživanja Slovačke jame proveo je Branko Jalžić iz Hrvatskog prirodoslovnog muzeja iz Zagreba. Svi nalazi podzemne faune obavljeni su u dijelu jame ispod Fifi meandra od 750 do 1000 m dubine. Pronađena su 4 primjerka kornjaša koji će omogućiti znanstveni opis i određivanje taksono-

mskog statusa jer se vjerojatno radi o novoj vrsti. Uočeno je da su pijavice (*Croatobranchus mestrovii*) u donjem dijelu jame bile izuzetno brojne. Na različitim dubinama, od 1000 m do dna jame, viđeno je ukupno 28 jedinki raznih veličina. Joris Jaak pronašao je prvog špiljskog pauka u Slovačkoj jami, a pronađeni su i ostaci prvog špiljskog pseudoškorpiona.

Dalibor Paar na 9 mjesta u jami mjerio je temperaturu zraka koja se kretala od 9,9 °C u prolazu Fučak u ulaznom dijelu jame (-12 m) do 4,4 °C na ulazu u Fifi meander (-636 m), te 5,7 °C na drugom bivku (-1225 metara).

Osim Slovačke jame, istraženo je nekoliko manjih objekata u području Krajačevog kuka, a to su: jama Mala (-48 m), jama Treća sreća (-84 m), jama Pola sata (-50 m) i jama Dje si mjeri (-14 m). U potrazi za višim ulazom, u vrtaci u kojoj se nalazi ulaz Slovačke jame istražena je i jama Pompe (-15 m).

Darko Bakšić

AKTIVNI BRAČKI SPELEOLOZI

Tijekom mog ljetovanja na otoku Braču zadnjih nekoliko godina upoznao sam se s mladim Bračanima koji su se počeli baviti speleologijom. Oni su mi bili suradnici u posjećivanje više špilja i jama, kao npr. posjeti »Kolaču«, velikom kamenom luku kod Nerežića, špilji Vidovici ispod Vidove gore (duga 33 m),

špilji Kopačini kod Donjeg Humca (duga 40 m), te istraživanju šipile - rudnika Minjera kod Škripa (duge 988 m), Velikog Rudnika kod Škripa (dugog 98 m) i Atomskog skloništa u uvali Tatinji kod Povija (dugog 421 m). S njima sam ove godine posjetio jamu Povaljsku ljetopitcu (duboku oko 60 m) i jamu Dramotinu (duboku 19 m) kraj Povija te jamu Zvirčicu (duboku 34 m) u uvali Velo Zvirje, kojom prilikom je obavljeno uvježbavanje korištenja opreme za istraživanje jama i vježba crtanja jama. Mladići iz Selaca i Supetra su opremu za spuštanje u jame nabavili od pripadnika UNPROFOR-a (u zamjenu za učinjene usluge), npr. uže promjera 9 mm i dužine 90 m, te užeta promjera 13 mm i dužine 50 i 30 m, pojaseve od gurtne, spuštalice, penjalice, karabinere i dr. Spitove i alat za njihovo korištenje su kupili a pločice izradili sami. Nedostaje im više kompleta za karbidnu rasvjetu, pa se sada nalaze s jakim baterijskim lampama.

Izvjesnu pomoć dobili su od članova SO HPD »Mosor« i SD »Špiljar« iz Splita (zajedno sa članovima SD »Špiljar« posjetili su nekoliko jama na Braču

radi postavljanja zamki za špiljske životinje). Nabavili su knjigu »Speleologija« te nekoliko brojeva časopisa »Speleolog« i proučili ih, pa su ovog ljeta imali mnogo pitanja, naročito iz tehnike svladavanja jama i dokumentiranja speleološkog rada (crtanje, arhiviranje) u čemu sam im pomogao u okviru mojih (vremenskih) mogućnosti.

Osim za istraživanje šipila i jama na Braču postoji zanimanje i za druge planinarske djelatnosti, kao: uređenje planinarskih putova po Braču, zaštita određenih područja i pojedinih objekata prirode, posjećivanje planina na kopnu, a također i za alpinizam i sportsko penjanje. Zbog toga je 10. srpnja 2002. u Selcima održan inicijativni sastanak za osnivanje planinarskog društva. Već je predloženo ime društva i njegov predsjednik, pa je u tijeku administrativni postupak. Značajno je da osnivanje podržavaju mjesne vlasti (npr. članove Inicijativnog odbora čine jedan predstavnik općine Selca i mjesni župnik). Poželimo im plodosan rad!

Vlado Božić

TRAGOVIMA JAKOBA MIHELČIĆA

Uz svesrdnu pomoć Općinskog vijeća i Turističke zajednice Mrkopalj, HPD »Bijele stijene« obilježilo je 70. obljetnicu smrti Jakoba Minelčića, prvog hrvatskog planinarskog vodiča. Ova dvodnevna planinarsko-turistička manifestacija značajna za mrkopaljski kraj, a i za širu hrvatsku planinarsku javnost, započela je u subotu 29. lipnja u jutarnjim satima polaganjem cvijeća na Mihelčićev grob u Mrkoplju. Slijedila je misa u crkvici Majke Božje Lurdske u Begovom Razdolju, njegovom rodnom mjestu. Potom su se na mjestu gdje se nekad nalazila njegova obiteljska kuća okupljenim gostima, planinarima i mještanima Begovog Razdolja redom obratili i riječi dobrodošlice uputili Ivica Butković predsjednik Općinskog vijeća Mrkopalj, Nenad Lukić, predsjednik Planinarskog Saveza PGŽ, Marica Frančišković, predsjednica Turističke zajednice Mrkopalj, a o životu Jakoba Mihelčića nazočne je upoznao Stanislav Horaček, predsjednik HPD »Bijele sti-

Branko Blažević otkriva spomen ploču

foto: Zoran Majnarić

jene» iz Mrkoplja». Najsvečaniji bio je kada je planinarski veteran Branko Blašević u čast prvom hrvatskom planinarskom vodiču otkrio spomen-ploču, a učenici Osnovne škole »Mrkopalj« otpjevali pjesmu »Bjelolasica« koju je za tu priliku napisala pjesnikinja Ankica Crnić. Zatim se kolona planinara uputila ka Milivojki podno Bjelolasice, mjestu uređenom za logorivanje. Nakon postavljanja šatora i kraćeg odmora krenulo se na vrh Bijelih stijena, a s vrh do planinarske kuće, gdje je bila okrijepa i otiskivanje spomen žiga. Povratak je bio Vihoraškim putem preko Ljuske i Ačkove doline na cestu i njome natrag na Milivojku.

Uz logorsku vatru, koristeći bogatu ugostiteljsku ponudu i igrajući razne sportske igre, planinarsko je druženje potrajalo do kasno u noć. Idući dan, u nedjelju 30.-og lipnja uslijedio je uspon do planinarskog skloništa »Jakob Mihelčić« na Bjelolasici, a zatim do njezinog najvišeg vrha Kule. Kako tradicija ne bi bila prekinuta, tako je i ove godine u amfiteatru pod samim vrhom odigrana planinarska nogometna utakmica. Po povratku u logor sudionicima nogometne utakmice uručene su diplome, a pobjedičkoj ekipi koju su činile planinarke i planinari iz planinarskih društava PGŽ dodijeljen je pokal.

Kao i prethodne dvije godine kada su mrkopaljski planinari obilježavali obljetnice otvaranja Mrkopljskog planinarskog puta, tako je i ove godine organizacija bila na zavidnom nivou jer je u nju uloženo mnogo truda i dobre volje. Velika je šteta da se ovom lijepom dnevnom planinarskom druženju nije održao veći broj planinara i štovatelja Jakoba Mihelčića, iako su pozivi odaslanii na adrese gotovo svih planinarskih društava u Hrvatskoj.

Zoran Majnarić

SUSRET PLANINARA LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE

U subotu 7. rujna u prekrasnom ambijentu planinarskog doma »Prpa« i u organizaciji istoimenog društva, održan je susret planinara Ličko-senjske županije, kojem je nazočilo tridesetak planinara HPD »Visočica« i »Željezničar« iz Gospića, »Zavižana« iz Senja, »Rajinaca iz Krasna i domaćina »Prpe«. Susret se održao pod pokroviteljstvom Planinarskog saveza županije Ličko-senjske, a protekao je uglavnom u razgovorima o uspostavljanju jače i bolje suradnje među društvima koja gravitiraju Velebitu.

Susret planinara Ličko-senjske županije

foto: Tomislav Čanić

Između ostalog je dogovoreno da budući susreti budu što sadržajniji i masovniji, a susreti u idućoj godini održat će se krajem lipnja u planinarskoj kući na Apatišanu, a organizirat će ga HPD »Rajinac«. Nakon dvosatnog razgovora, organiziran je izlet po obližnjim oštarijskim vrhovima. Susret je završio na zajedničkom ručku, koji je bio prigoda da se ličko-senjski planinari još više povežu i razmjene iskustva.

Tomislav Čanić

»PLANINARSKE IMPRESIJE«

Pod tim je naslovom 3. rujna u prostorijama Foto-kluba Zagreb svečano otvorena izložba planinarske fotografije članova HPD »Željezničar« iz Zagreba. Nekad tradicionalne izložbe planinarske fotografije u Zagrebu, danas su postale rijetke, pa treba pozdraviti organizatorov trud. Izložba je pripremljana u povodu Međunarodne godine planina. Spomenimo da je uz izložbu tiskan skroman, ali ukusan katalog. Zanimljivo je da su jednako konkurirale crno bijele i kolor fotografije.

Željko Poljak

PLANINARSKA ZABAVA U GOSPIĆU

U organizaciji Planinarskog društva »Željezničar« u Gospiću će se 30. studenoga održati Planinarska zabava s izuzetno zanimljivim programom. Kao gosti očekuju se planinari iz planinarskih društava iz cijele Hrvatske, a za njih će se uz zabavu, osigurati smještaj i izleti na Visočicu ili prema željama na neke druge vrhove. Početak zabave je u 20 sati, a uz bogat lički meni, vrijedne tombole, kulturno-zabavni program, priprema se i ples do zore. Informacije i rezervacije na tel/fax 053/574-065 najkasnije do 20. studenoga.

Tomislav Čanić

POHOD PREKO VELEBITA 26. LISTOPADA

I ove godine HPD »Prpa« s Baških Oštarija organizira planinarski pohod preko Velebita, Polazak je iz brušanske dulibe, preko Samara, Piskovite kosice, Ždrila, Javorovca, Rudelić rastovaca do Rudelić drage kod Lukova Šugarja. Ovaj prelazak planine sa ličke visoravní do mora pomalo postaje tradicija. Prošle godine je pohod bio u znaku sjećanja na progonstvo ličkoga pučanstva preko Velebita prije deset godina, a ove godine on će se održati pod geslom »Ne dirajte nam Velebit«. Time želimo istaknuti naše nezadovoljstvo nerazumnim devastiranjem njegove prirode.

Polazak je s Terezijanske ceste, sada poučne staze Parka prirode u Brušanima je 26. listopada u osam sati, a dolazak u Rudolinku očekuje se u šesnaest sati. Sve informacije možete dobiti na telefon 053/674-012.

Vlado Prpić

U Javorovcu na pohodu preko Velebita održanom prošle godine

PRODAJEM...

Prodajem (kompletno) godišta 1989. do 2000. »Hrvatskog planinara« i »Naših planina«, svako godište po 30 kuna. Eugen Kumičić, Kneza Borne 1, tel. 01/46-12-750.

Lapis Plus d.o.o.
ZASTUPNIK Pro-JuX
ZA RH BiH i SLO

Compact dalekozori
Monokulari
Kompasi
ZOOM dalekozori
Panoramski dalekozori
Alu. bat. lampe

BESPLATNI PROSPEKTI 01/4677015
www.lapis-plus.hr

VMD
Travel Agency

Nehajska 61, Zagreb
t/f 01/363 88 40 • e: vmd@vmd.hr

AVIO KARTE ZA VAŠE EKSPEDICIJE

Organiziramo za vas

ALPINISTIČKI TEČAJ	rujan/listopad 2003
ACONCAGUA - 6969m	siječanj 2003
PEAK LENJIN - 7125m	kolovoz 2003

Za detaljne programe
nazovite, pišite, navratite... ili
posjetite www.vmd.hr

Organizator putovanja i vodič:
VLADIMIR MESARIĆ DADO
instruktor alpinizma, instruktor Gorske službe
spašavanja i gorski vodič s međunarodnom licencom

Veliki Lubenovac, foto: Franjo Novosel

PANTONE® COLORS

CHROMOS dd

Tvornica grafičkih boja Samobor - Hrvatska

CHROMOS

Printing Ink Factory Samobor - Croatia

hands
free
lighting

PETZL®

DISTRIBUTER ZA HRVATSKU: »HIMALAYA SPORT« d.o.o.
Vrazova 8c, 42000 Varaždin, Tel./fax: 042/313-701
e-mail: himalaya-sport@email.hinet.hr

